

Orice reproducere oprită.

Organizarea economică a țărănimii.¹⁾

Prin donațiunea de 50.000 coroane, pe care marele binefăcător al neamului nostru, d-l Vasile Stroescu, a făcut-o „Asociațiunii“, cu scop de a înființa bănci populare la sate, instituția noastră se găsește în fața uneia dintre problemele cardinale ale vieții noastre naționale: Organizarea economică a țărănimii.

Dându-ne seama de importanța organizării economice a țărănimii, noi, cari stăm în fruntea acestei instituțiuni împreună cu toți cărturarii, avem un minunat prilej să dovedim în ce măsură ne înțelegem chemarea de îndrumători conștiinți ai vieții noastre naționale și în ce măsură purtăm la inimă interesele obștei poporului nostru în numele căruia vorbim așa de des; avem rara ocazie să dăm o probă ce activitate suntem în stare să desfășurăm atunci când o idee mare ne chiamă la datorie și când o inimă darnică ne înlesnește munca.

Situația financiară a poporului nostru o cunoaștem cu toții. Știm că în ultima jumătate a veacului trecut s'au înființat mai multe bănci de credit și de economii pe acțiuni, cari astăzi în viața noastră economică sunt o putere de cea mai mare importanță. Numărul băncilor românești la sfârșitul anului 1909 a fost 147, cu un capital acționar de aproape 23 milioane cor. Acest capital, împreună cu fondurile de rezervă și de pensuni s'a urcat la suma de 32¹/₂ milioane cor.,²⁾ ceea ce înseamnă o avere națională capitalistă vrednică de luare aminte. Băncile no-

stre, mai ales decând s'au asociat, înființând însoțirea „Solidaritatea“, constituie o adevărată autonomie financiară a poporului nostru, al cărei viitor e pe deplin asigurat prin corectitudinea și soliditatea operațiilor ce le săvârșesc instituttele noastre financiare, căci ele se bucură de o reputație serioasă în cercurile financiare din patrie și prin urmare și de un credit îndestulitor ca să se poată întări și desvoltă în viitor.

Ca să arătăm rolul ce-l au băncile în viața noastră națională, e destul să relevăm numai momentele mai însemnate din activitatea lor.

Prin înființarea instituttele noastre de credit și economii, întreg prisosul de avere monetară al oamenilor noștri cu oarecare stare a fost concentrat și fructificat. Acest prisos mai înainte sau rămâne neproductiv, sau eră plasat la instituttele străine. La sfârșitul anului 1909 depunerile spre fructificare la băncile noastre pe acțiuni se urcau la suma considerabilă de peste 79 milioane cor.

Dar rolul cel mai important al băncilor noastre este procurarea unui credit relativ ieftin atât pentru populația dela orașe cât și pentru cea dela sate. Împrumuturile personale, pe cambii, pe cari le-au dat băncile românești în anul 1909 se urcă la suma de aproape 100 milioane cor., iar cele ipotecare la suma de 37 mil. cor. În împrejurările economice destul de modeste ale poporului nostru, lipsit de întreprinderi industriale și comerciale, această circulație înseamnă, că, la noi, lipsa de credit e foarte mare. Și fără îndoială că împrumuturile poporului nostru la instituttele financiare străine deasemenea se urcă la o sumă considerabilă. Puterea de producție și

¹⁾ Raport cetit în ședința din 18 Maiu a. c. a comitetului central al „Asociațiunii“.

²⁾ Datele privitoare la bănci și la însoțiri sunt aproximativ exacte și sunt extrase din Anuarul Băncilor române pe 1911.

spiritul de întreprindere ale poporului nostru sunt deci așa de dezvoltate, încât operațiile de credit ale băncilor noastre au teren larg și un viitor asigurat. Nu avem date la îndemână, dar suntem siguri că în majoritatea covârșitoare a cazurilor creditul se întrebuințează pentru o consumație productivă, deci contribuie la înaintarea economică a gospodăriilor noastre și numai rareori creditul se întrebuințează pentru consumațiunea personală, care, de regulă, înseamnă ruină și mizerie. Băncile au deci meritul, că din gospodăriile primitive ale țăranilor noștri au făcut gospodării de credit, în cari puterea de producție începe să fie potențată prin creditul ieftin, cu ajutorul căruia gospodarul român a putut să-și sporească pământul de exploatat, să-și perfecționeze inventarul agricol și să se gândească la întreprinderi. Acest progres economic al țăranimii a contribuit și la înaintarea ei culturală.

Dar instituttele noastre financiare și-au câștigat un deosebit merit și prin sprijinirea directă a evoluției noastre social-culturale. Din profitul nett, pe care l-au realizat an de an, au jertfit o sumă oarecare pentru scopuri filantropice, ceea ce deosebește băncile noastre pe acțiuni de alte bănci similare. Așa din profitul nett al anului 1909 de aproape 3 milioane cor., băncile noastre au dat pentru scopuri culturale și de binefacere suma de 128.789 cor., adică $4\frac{1}{5}\%$ al profitului nett.

Această organizație financiară a poporului nostru nu e însă suficientă pentru a opune puterii economice străine o rezistență națională-economică destul de puternică. Prin băncile noastre am reușit să împiedecăm capitalismul străin să cucerească teren între noi și să ne subjuge. Dar dacă vom urmări cu atențiune tendințele de cucerire economică ale străinilor, vom observa că, dându-și seama de imposibilitatea de a slăbi actuala noastră organizație capitalistă, astăzi își concentrează acțiunea de cucerire a poporului nostru prin cooperatie. Îmi lipsesc datele, ca să pot dovedi acțiunea lor conștientă în această direcție, dar unul dintre fruntașii noștri mi-a spus că cei interesați lucrează cu aparat mare și cu sume enorme pentru atingerea acestui scop. Căzându-mi

în mână statutele societății cooperativei asociate din Ungaria („A magyarországi szövetkezetek szövetsége“) înființată în 1908, văd că toată mișcarea cooperativă e pe cale a se centraliza la Budapesta. Din aceste statute se vede că aproape toate societățile cooperative din Ungaria în număr de 17, sunt fondatorii acestei însoțiri (vezi § 4 al statutelor pomenite).

Scopul principal al acestei însoțiri e să influențeze legislațiunea și să propovăduiască ideea cooperativă.

Din auzite și din informațiile ziarelor știm că mișcarea cooperativă străină a început să prindă rădăcini și în satele românești, mai ales cooperativele de consum „Hangya“ și „Keresztényszövetkezet“ au cucerit mai multe sate românești. Chiar și Anuarul băncilor române pe 1911 pomeneste de existența unor însoțiri dependente de centralele din Budapesta; câteva date mai găsim în articolul d-lui Simu: „Din trecutul tovărășiilor economice ale Ungariei“, apărut în „Revista Economică“ din 1909.

Cu toate informațiile nesigure și necomplete, astăzi nouă ni se impune ca acestei mișcări cooperative puternice ce e foarte probabil să cucerească teren între noi, trebuie să-i opunem din vreme o organizare cooperativă națională, căci numai așa vom reuși să întărim și să dezvoltăm actuala noastră organizație financiară-economică. Instituttele noastre financiare, împreună cu toți factorii cari știu că baza întregii noastre organizații naționale din viitor se va întemeia pe organizația economică, sunt deci datori să înceapă o muncă intensivă pentru a crea o organizație cooperativă în sânul poporului nostru, mai ales că acum avem spre acest scop suma de 50.000 cor. dăruită de d-l Vasile Stroescu.

Organizarea economică a țăranimii prin cooperative ni se impune și de spiritul vremii în care trăim, când numai puterile asociate pot suportă lupta grea pentru existență și când numai cei asociați pot avea sorți de izbândă în viitor.

Importanța însoțirilor la noi nu se prea cunoaște, căci dacă s'ar cunoaște desigur i s'ar da o mai mare atențiune. De aceea

nu găesc de prisos a accentua în câteva cuvinte importanța lor.

Mișcarea cooperativă, care la popoarele din apus are un trecut frumos și care a dobândit rezultate splendide are o deosebită însemnătate din două puncte de vedere: material și moral. Mai ales partea morală a mișcării cooperative a fost și este aceea, care, de când ideile democratice și umane au început să se sălășuiască în sufletele oamenilor, a asigurat izbânda cooperăției în toate țările și la toate popoarele culte, deoarece la temelia cooperăției e spiritul de caritate, e altruismul, e principiul creștin al iubirii deaproapelui, care trebuie să fie și temelia vieții noastre, dacă voim să ne apropiem cât de cât de o desăvârșire socială și morală. Prin cooperăție principiul brutal al luptei pentru viață se înlocuește prin principiul mai omenesc al unirii la viață, al solidarității sociale, al înfrățirii sufletelor și puterilor de muncă. Ideea creștină își găsește o minunată întrupare în cooperăție și e de mirat că până acum biserica noastră s'a însuflețit așa de puțin de mișcarea cooperativă.

În ce privește importanța materială a mișcării cooperative e de ajuns să spunem că ea tinde a stabili o armonie și o organizare rațională în viața economică, prin asocierea mai multor persoane, cari au aceleași interese și cari prin o muncă în comun sunt chemate a îndeplini diferite roluri economice. Prin cooperăție, cooperatorul ajunge să fie în același timp capitalist, întreprinzător și lucrător, și astfel devine stăpân pe forțele cari determină viața lui economică.¹⁾

S'a spus și se spune de mulțori, că la noi nu e teren potrivit pentru mișcarea cooperativă, fiindcă gradul de cultură al țărănimii e așa de modest, încât nu poate să-i aprecieze însemnătatea. Eu cred că această presupunere e neîntemeiată, deoarece în România, unde țăranul e mai inferior celui dela noi din punct de vedere cultural, în curs de 10 ani s'a putut naște, ce-i drept cu sprijinul și din inițiativa statului, o mișcare cooperativă puternică, care astăzi reprezintă un capital țărănesc de milioane de lei. Dacă, în

România, unde, după cum se știe, nu există adevărați mici proprietari, deoarece pământul ce-l stăpânesc e inalienabil și țăranului îi lipseau până de curând toate condițiile de existență ca mic proprietar și în parte îi lipsesc și astăzi, dacă acolo s'a putut naște o mișcare cooperativă înfloritoare, cu atât mai mult se poate naște la noi, unde terenul e cu mult mai prielnic, întrucât noi avem adevărați mici proprietari, pentru cari astăzi cooperăția începe să fie o adevărată condiție de existență. E adevărat că noi nu avem la spate statul, deaceia ne închipuim că nici nu vom putea crea o organizare cooperativă. Dar cum au făcut-o frații din Bucovina și Sașii din puterea lor proprie, cred că cu puțină înțelegere și bunăvoință o vom putea face și noi.

Începutul trebuie făcut bineînțeles cu băncile populare, după cum propune și d-l Stroescu, fiindcă băncile populare sunt temelia întregii mișcări cooperative. Cu ajutorul băncilor populare și pe lângă ele se vor naște, rând pe rând, toate celelalte ramuri ale cooperăției dintre cari cooperativele de producție sunt coroana, ultima fază.

Înființarea băncilor populare întâmpină, însă, la aparență obiecțiuni foarte serioase. Se spune anume că băncile noastre pe acțiuni pot satisface trebuințele de credit ale populației rurale și prin urmare băncile populare n'au nici un înțeles și nici un viitor.

Dacă apreciem însemnătatea băncilor populare numai din punct de vedere al speculațiunii financiare, al rentabilității capitalului și al creditului, fără îndoială că cei ce nu sunt prietini lor au deplină dreptate. Au dreptate, fiindcă capitalul plasat în băncile populare desigur nu va fi mai rentabil, în ce privește dividendele, ca actualul capital al băncilor pe acțiuni și nici creditul ce-l vor da băncile populare țărănimii probabil nu va fi mai ieftin ca cel acordat de actualele bănci pe acțiuni. Dar importanța băncilor populare nu trebuie judecată numai din punctul de vedere îngust al operațiunilor financiare. Ele trebuiesc apreciate dintr'un punct de vedere mai larg și anume cel social-economic. Prin băncile populare putem face educația economică a țărănimii, învățându-o cu toate operațiunile

¹⁾ Cf. Dr. I. Răducanu, *Cooperăția și sistemele cooperative*, Vălenii de munte, 1909.

financiare, de cari astăzi în majoritatea ei e străină. Cu ajutorul lor vom putea trezi în ea conștiința de clasă și conștiința națională a unei puteri, care nu se lasă condusă și stăpânită de orice putere dușmană. Băncile populare vor mai avea menirea să concentreze o mulțime de mici capitaluri, cari nu se pot concentra la băncile pe acțiuni; ele vor deda pe țaran la mici economii, pe cari astăzi nu le poate face cu atâta înlesnire. În sfârșit băncile populare vor fi temelia organizației economice a țărănimii, care va fi la rândul ei temelia organizației noastre naționale. Din băncile populare se va putea naște o puternică organizație cooperativă în toate direcțiile, cari prin munca statornică și disciplinată, va contribui la crearea unei solidarități sociale a țărănimii, la înaintarea ei morală și culturală. Iar acești factori de ordin moral și material sunt hotărâtori pentru conservarea națională a poporului nostru din această țară, căci atunci când țărănimea va fi un organism organizat nu va mai fi putere din lume care să o supună și să o stăpânească.

Credința mea este, însă, ca în împrejurările date, înființarea băncilor populare fără concursul și sprijinul băncilor pe acțiuni e o imposibilitate.

Institutele noastre financiare au deci datoria morală să iee ele în mână organizarea economică a țărănimii prin bănci populare și prin alte cooperative. Și cu bucurie trebuie să constatăm că ele se și ocupă de această problemă.

Adunarea generală a „Solidarității” din Brașov, ținută în anul trecut, a adus următoarea hotărâre:

Adunarea generală invită băncile asociate ca în raionul lor de activitate să-și deie concursul material și moral pentru înființarea de însoțiri, special pentru însoțirile menite să ușureze și perfecționeze mijloacele de producțiune și circulațiune ale avutului poporului nostru.

În acest scop băncile asociate se invită ca acolo unde însoțirea e posibilă și folositoare să stăruiască cu cuvântul și cu fapta să se înființeze însoțirile reclamate prin necesitățile și împrejurările date; tot-asemena le invită să supravegheze însoțirile înființate cu concursul lor ca activitatea acelor să fie corectă și folositoare, iar despre însoțirile înființate și supravegiate să raporteze în fiecare an direcțiunii „Solidarității”.

Totodată adunarea generală decide să se oblige și revizorii experți ca cu ocaziunea revizuirilor ce le fac, să cerceteze, întrucât ajută băncile asociate acțiunea pentru înființarea de însoțiri și despre aceasta să facă raport special direcțiunii „Solidarității”.

În fine adunarea generală enunță, că acțiunea pentru înființarea de însoțiri este în toate privințele liberă.

Prin această deciziune „Solidaritatea” și-a luat angajamentul moral de a sprijini înființarea însoțirilor și în special pe cele cari sunt chemate să ușureze și să perfecționeze mijloacele de producțiune și de circulațiune ale poporului nostru, iar aceste nu pot fi altele decât băncile populare, fiindcă numai aceste pot ușura în primul rând mijloacele de producțiune și circulațiune. În „Revista Economică”, organul oficial al băncilor noastre, s'a și stăruit, aproape număr de număr, asupra importanței cooperativelor, dar după cât știu, o singură bancă s'a conformat acestei deciziuni a „Solidarității” și anume „Economul” din Cluj, care a înființat zece bănci sistem Raiffeisen.¹⁾

În raportul „Solidarității” către adunarea generală din anul acesta, în care se vorbește de activitatea revizorilor experți nu găsim nici o mențiune întrucât aceștia s'au conformat deciziunii adunării generale din anul trecut de a controla băncile, dacă sprijinesc acțiunea pentru înființarea de însoțiri. În schimb în raport se spune că chestiunea cea mai urgentă de care se va ocupa „Solidaritatea” va fi cea a însoțirilor, căreia speră să-i deie o soluțiune mulțumitoare.²⁾

Nu știm dacă „Solidaritatea” vrea și în viitor numai să sprijinească înființarea însoțirilor sau are de gând să iee în mână organizarea lor sistematică. Tuturora trebuie să ne pară, însă, bine că chestiunea însoțirilor e îmbrățișată cu simpatie de băncile noastre asociate. Această simpatie, dacă e sinceră și n'avem absolut nici un motiv să o tragem la îndoială, desigur va contribui foarte mult să se înfăptuiască mult dorita organizație economică a țărănimii noastre prin cooperative.

„Asociațiunea”, care a primit spre acest scop suma de 50.000 cor., dacă vrea să ajungă

¹⁾ Vezi raportul direcțiunii către adunarea generală din 1911.

²⁾ Vezi „Revista Economică”, 1911, p. 213 - 214,

la rezultate concrete trebuie să se pună în înțelegere cu toți factorii hotărâtori, cari se ocupă cu chestiunea cooperativelor și în primul rând cu „Solidaritatea“.

O organizare economică cooperativă în cadrele „Asociațiunii“ e cu neputință, mai întâiu fiindcă statutele n'ar admite-o, decât printr'o foarte binevoitoare și largă interpretare a Ș-lor 2 și 37, pe urmă fiindcă angajându-se la o asemenea acțiune, ar trebui să institue o secție specială cu un personal nou, ceea ce ar fi și foarte greu și nepractic.

Ceea ce nu înseamnă că „Asociațiunea“ trebuie să renunțe la donațiunea primită și la acțiunea înființării de cooperative. Dimpotrivă ea e chemată să inițieze crearea unei noi instituțiuni, din care să facă parte toate instituțiunile, cari au îmbrățișat ideea cooperativă. Această nouă instituțiune ar fi o centrală generală a cooperativelor, care s'ar ocupa numai cu propaganda și cu organizarea cooperativelor. Financierea creditului băncilor populare existente și celor ce se vor înființa de numita centrală, va rămâne să o facă băncile mai mari pe acțiuni, fiecare în raionul ei de activitate, după o normă stabilită de centrală, iar financierea creditului celorlalte cooperative ce se vor înființa, va rămâne pe seama băncilor populare. Astfel cred că băncile pe acțiuni se vor putea dezvoltă în deplină armonie cu băncile populare, întrucât acestea din urmă vor prezenta o garanție mai mare de credit și vor simplifica multele și măruntele operațiuni de credit de astăzi ale băncilor pe acțiuni.

Centrala cooperativelor se va compune dintr'un consiliu de administrație, în care va

fi reprezentată „Asociațiunea“, „Solidaritatea“, băncile mai mari în număr de 4—5, apoi „Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiiu“, care are înființate câteva bănci populare și alte centrale de cooperative, cum e „Centrala din Orăștie pentru asigurarea vitelor“ și cum va fi „Plugarul“ din Blaj, eventual și altele. Această centrală generală înainte de toate va avea să se ocupe cu cele 47 de însoțiri de credit existente, cari în total reprezintă un capital de 1,257.986 cor. și cari realizează astăzi un profit net de 111.682 cor., din care împart spre scopuri culturale 12.655 cor., adică peste 10% a profitului nett. Tot aceste însoțiri dispun de fonduri de binefacere în sumă de 83.425 cor. față de fondurile culturale ale băncilor, cari se urcă numai la suma de 108.825 cor. Aceste începuturi de bănci populare trebuiesc deci organizate și sporite. Și dacă biroul centralei va lucra cu pricepere și însuflețire e nădejde că în scurtă vreme și mișcarea cooperativă dela noi va prosperă și se va întări în deplină armonie cu organizația financiară actuală a băncilor pe acțiuni.

Iată schița fugitivă a unei organizări economice a țărânimii, care, ca să poată fi discutată și întrupată, mai întâiu trebuie studiată temeinic din partea oamenilor specialiști, cari sunt mai competenți ca mine în materie de economie națională.

Cu întreaga organizare economică a țărânimii nădăjduim că ne vom mai ocupa și în această revistă, fiindcă această organizare are o deosebită importanță pentru evoluția culturală și națională a poporului nostru.

Oct. C. Tăslăuanu.

Cântare nouă.

Bucură-te!... Căci spre tine
Gândurile își îndreaptă
Ruga lor înduioșată,
Ca și brazii cătră soare.
Bucură-te! Visul tânăr
Dela tine își așteaptă
Raza caldă de lumină,
Aripile, ca să sboare.

Bucură-te! Pentru tine
Sufletul se înnoiește
Și avântul și-l aduce
Pe altarul tău prinos.
Bucură-te! Căci pe tine
Cântecul te preamărește
Și-ți așterne la picioare
Ramuri verzi de chiparos!

Bucură-te! Căci din ochi-ți
Se revarsă poezia
Și-ți albesc în a ta față
Crinii fără de păcat.
Bucură-te! Căci prin tine
Cerul și-a trimes solia
Să îndrepte spre lumină
Dorul meu întunecat.

Cerul îndurat îți dete
Cea mai nobilă menire:
Ochii sarbezi din țărână
Să-i îndrepti spre infinit,
Inimei înfiorate
Să-i dai soarele drept mire,
Să 'nfrățești cu Răsăritul
Gândul meu înlănțuit!

Ca o mare 'nfuriată
Valul patimilor geme.
Tu surizi, și 'n zări departe
Cerul se înseninează,
Se prefac în imn de slavă
Răzvrătitele blesteme
Și, bătând din aripi albe,
Vine îngerul de pază.

Bucură-te! Căci prin tine
Taina vieții se desleagă
Și prin tine basm și cântec
Își găsec în viață rost,
Și țărâna obidită
Cu seninul cer se leagă
Și prin tine are farmec
Ce va fi și ce a fost.

Bucură-te! Căci pe frunte
Porți a mirtului cunună,
Și tu porți în dreapta albă
Ramul verde de maslin. —
Tu, care-ai învins durerea
Și-ai dat razelor de lună
Pentru tâmpla sbuciumată
Mângăere și alin.

Tu, care-ai învins minciuna
Și speranței vieță dai,
Tu, care împarți credință
Și parfum de primăvară,
Cătră tine se înalță
Caldul lirei mele grai,
Și, mărindu-te, îți zice:
— Bucură-te, o fecioară!...

I. U. Soricu.

Pastel.

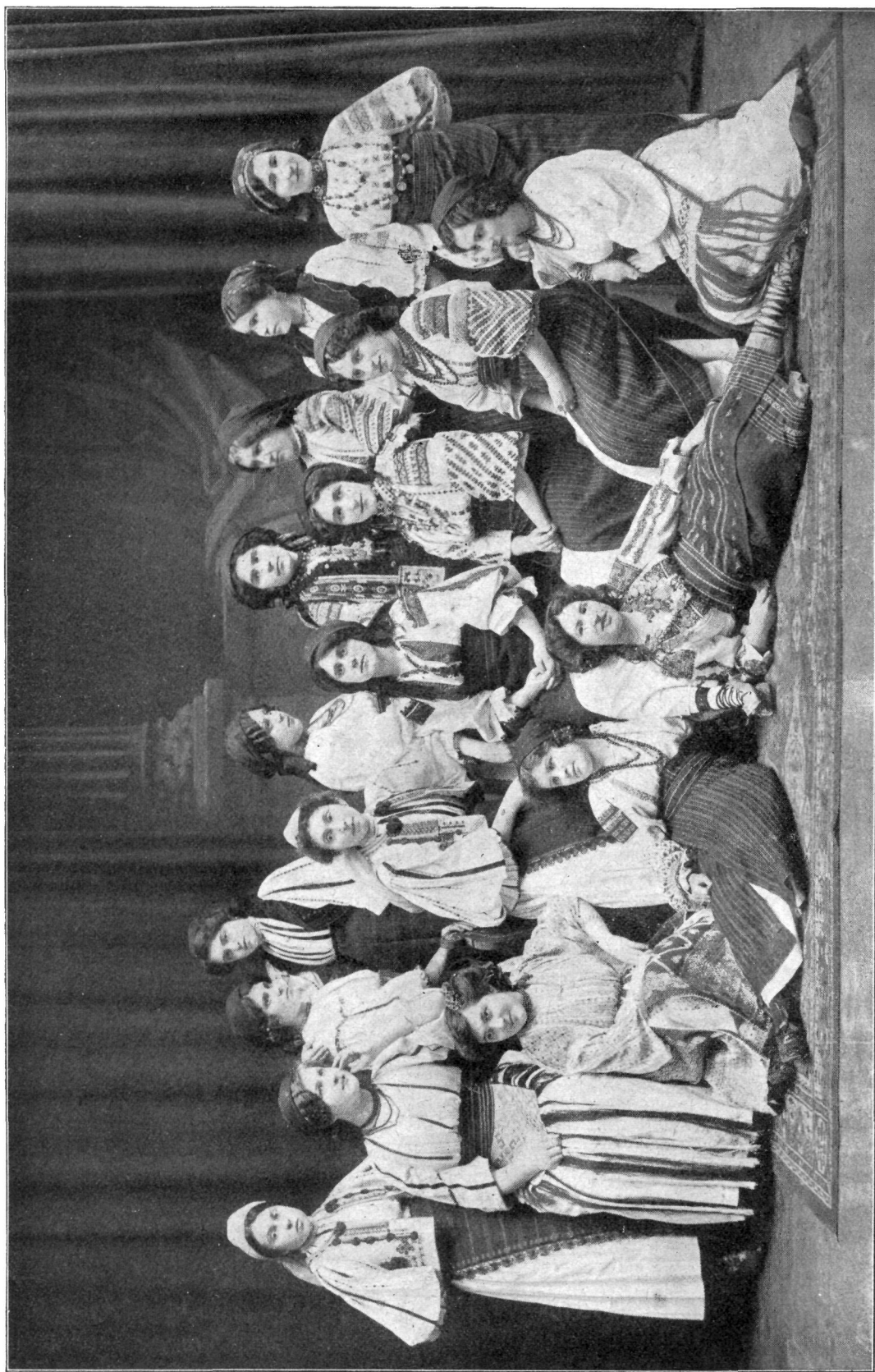
Cu a rândunelei sprinten sbor
Vin vise dragi spre mine,
În vale-un cârd de ciocârlii
Îmi povestesc de tine.

Iar fluturi gingași, auriți
Plutesc din floare 'n floare,
Azi lumea 'ntreagă 'mi pare vis,
O zi de serbătoare.

În crângul verde și bogat
Se drăgostesc zefirii,
Pe aripi străvezii purtând
Miresmele iubirii.

Prisos de raze se aștern
Pe ape și coline, —
Tu pribegesti printre străini:
Eu, suflet drag, cu tine...

Livia Rebreanu.

Elevele școlii de menaj din Sibiu.

2*

Trezire.

Nu se mai văzuseră de vreo cincisprezece ani. Fuseseră tovarăși de bancă în școala militară și prieteni nedespărțiți.

Vladimir Bogdan, cel mai tânăr dintre amici, eră un băiat harnic, blând și foarte vesel.

Acum tocmai se întorsese dela Turin, unde absolvise școala de războiu italiană. și își făcëa termenul la trupă, într'un regiment din provincie.

Se însurase tânăr, căci sub veselia lui se ascundea o fire serioasă și casnică. Soția sa eră dintr'o familie bogată dela Craiova.

Deocamdată, însă, el eră singur, căci nu găsise încă locuință potrivită cu gustul și gospodăria lui.

Se plimbă fericit pe șoseaua cea lată străjuită de copaci aleși, și cine știe cu ce gânduri frumoase făcëa el tovarășie, când fără de veste, se pomeni deodată în brațele încordate ale lui Alecu Gheorghian-Moldoveanu și cu obrajii înfierbântați de nenumărate sărutări frățești.

„Ce mai faci tu, măi frate Vladimire? Un veac a trecut de când nu ne-am mai văzut. Ai rămas tot copilandru. Mă uit la tine și văd cât ești de mulțumit. Am auzit dela unii și dela alții, că ai făcut isprăvi bune pe unde ai fost și că o să fii înaintat curând. Bravo ție. Dumnezeu să te fie norocos, tot norocos și tare; mă bucur de tine Vladimire, căci ai fost totdeauna băiat bun, și cu inima pentru toți“.

Și de aci înainte întrebările și răspunsurile nu mai conteneau. Sumedenie de amintiri duioase îi mută în trecutul cel depărtat, și toate bucuriile și întrebările de pe atunci li se arătau acum mai curate și mai ferme-cătoare.

Când, însă, Vladimir întrebă pe Alecu, dacă e însurat și dacă are copii, acesta par'că se sperie; dete din umeri par'că ar fi vrut să se scuture de o povară prea grea, iar pe chipul lui de bărbat puternic se zugrăvi lămurit o durere covârșitoare.

„Da, am avut și eu femeie, am iubit și eu, Vladimire, și poate că am fost chiar și iubit. Dar acuma în mintea și în inima mea este

atâta negură, desnădejde, ură, și“ ... cine știe ce o mai fi vrut el să spuie, căci cuvintele îi rămaseră pe buze; picături mari de rouă îi sticliră pe gene, și dupăce se înecă de câtevaori cercând să se stăpânească, se porni deodată pe un plâns înfundat și sfâșietor, rezemat cu mâinile și cu fruntea de un castan uriaș de pe marginea drumului.

Dupăce se mai liniști puțin, puse mâinile pe umerii prietenului, și rușinat și umilit îi zise: „Nu mă judecă cu asprime și nu mă desprețui. Sunt slab, loviturile m'au slăbit. Cu judecata și cu voința și cu timpul nădăduiesc însă, că am să biruiesc simțirea, și încet-încet, am să reintru și eu în rândurile celor stăpâni pe firea lor.

Acuma plâng numai când mă aflu cu vreun amic vechiu și sincer ca tine, care mă mângăie și respectă, dar la început, atunci... Ah! la început, când s'a abătut rușinea și nefericirea peste cuibul nădejdilor mele, blestemam atunci toată ziua, ca un apucat, și alergam de colo până colo, ca o pasăre stingheră; iar noaptea când tresăream din somnul meu cel tulburat, căpătăiul eră scaldat în lacrimi.

Căci am iubit-o, dar ce vorbesc, căci o doresc și acum cu toată patima, care poate să se nască într'un suflet de om întreg, la care ticăloșia nu a găsit niciodată conac.

Dece au răsplătit ei astfel dragostea curată și prietenia adevărată cu care-i învăluim?“ ... Și zicând acestea, porni încet, cu ochii în pământ, pe șosea la deal, trăgând cu sine pe amicul copilăriei sale, care uimit și înduioșat, amuțise de tot.

„Goală, măi frate, aproape goală am luat-o din mânele părinților ei. Am mistificat legea ca să mi-o fac soție, și tot ce-mi venia dela avutul părintesc eră numai pentru ea, ca să fie cea mai bine, cea mai frumoasă, cea mai fericită.

Și el, mișelul, cel cu sufletul pipernicit, eră un străin printre străini, venit tocmai de pe la Mehedinți. Mânz, d'abiă ieșit din școală, mi l-a dat mie în escadron. Și eu cu credințele mele cele arzătoare și neclintite despre educația și formarea tinerilor ca-

Balul din Sibiiu: Port din Bran și Toplița-română.

Balul din Sibiiu: Port din Bănat.

marazi, și cu dragostea de a face bine și de a statornici o frăție adevărată, l-am luat cu mine.

O! dar tu nici nu mai ascuți, Vladimire, te obosesc. Văd, dar ce pot să fac, tac de atâta vreme, mă înăbuș, și niciodată ca acum nu am simțit pornirea neastâmpărată de a spune tare, pe de rost, tot ce se repetă mereu de amar de vreme în gândurile mele, în creierul meu cel obosit, bolnav.

Dar ascultă, să vezi. L-am poftit regulat la masă, și ca să nu-l obosesc i-am spus să fie liber, ca la el acasă la părinți. Dacă mă făceam eu comod, îl obligam să facă la fel, și dacă se codea, chiar îl dojeneam. Mă rog ție, îl socoteam ca din familie, și Lența nu se mai sfiă, venia la sfat și la masă cum se găseă.

După masă când bănuiam că poate fi ostentit, îl culcam adeseori pe o sofa în iatac. Altădată când căldurile erau nesuferite, eu puneam pe mine o haină de casă, iar pentru el găsisse femeia o bluză de ale ei. Sămână mai mult a domnișoară, cum eră fără mus-

tăți și cu horbota și cu panglicele alea pe el, și ne mai petreceam glumind pe socoteala lui. Ce să-mi închipuesc, măi frate, că am să plătesc atât de scump fericirea ce sorbeam din cultul frăției!

Urmă o tăcere adâncă, ce părea că nu se mai sfârșește, dar pe care, cu multă sfială o rupse, în fine, Vladimir.

„Și rogu-te, Alecule dragă, numai dacă nu te mâhnesc cu întrebarea mea răscolitoare, unde sunt nefericiții ăștia acuma? Zic, nefericiții aceștia, fiindcă dupăcum gândesc eu, adevărații nenorociți sunt ei, deoarece tu ai durerea, dar nu ai remușcarea care lovește spiritul și-l nimicește.

— Ea e la Văratec, o mănăstire veche pitulată în munții Neamțului. S'a închis acolo de voia ei.

— Dar el?

— O, cu el s'a sfârșit deatunci... nici nu știu când am tras sabia din teacă, când i-am trecut-o prin coaste, până în plăsele. Eră teribil de văzut. Se înghesuise între sobă și părete și nu mi-am putut închipui niciodată,

că un om se poate face atât de pitic. O privire înspăimântată și rugătoare, o gură până la urechi și strâmbă, un ținut de groază și un gâldău mare de sânge, iată ce mi-a mai rămas despre el. Și e destul, e grozav de mult“

Când te duci afară din oraș, mai departe, lângă șosea vecuiește o braniște rară de stejari uitați de Dumnezeu, cu rădăcini vânoase, cari ies afară din pământ ca vinele umflate pe mânilor și pe picioarele oamenilor prea bătrâni. Unii dintre ei sunt scorburoși, de ar putea și omul să afle adăpost în trunchiurile lor, iar alții îndreaptă către cer brațe noduroase, pe jumătate despoiate, de par'că s'ar ruga de cel veșnic să-i miluiască și pe ei, însfârșit, cu dulcea voluptate a morții.

Din braniștea aceasta bătrână, răsare de departe coperișul de șindrila al unui han vechiu, cu bătătura mare și îngrijită, unde încă din vremuri depărtate obișnuesc orășenii, când se înlesnesc să mănânce pește proaspăt gătit cu meșteșug în felurite chipuri și să-și scalde cerul gurii cu vinuri vechi și alese.

În ziua aceea, zi de lucru, bătătura hanului eră pustie. Cei doi prieteni se așezară tăcuți la o masă lăturalnică. După mai multe păhărele de vin generos, când Vladimir socoti că Alecului i-a mai venit inima loc, îl bătă cu palma ușor pe umăr, și după puțină îngânare și șovăială, prinse în sfârșit a vorbi cu duioșie dar hotărât:

„Alecule frate, am ascultat cu tot ce-a fost simțire în mine povestea ta cea tristă și sfâșietoare. Durerea ta a găsit un răsnet puternic în inima mea și a stârnit în ea un interes mișcător. De nu ar fi adevărat și din dragoste ceea ce îți spun, nu mi-aș lua îndrăzneala și nici nu mia-și pierde timpul să-ți vorbesc în chip de sfătuitor.

Mai înainte de toate, Alecule, tu ești încă tânăr și cu deosebire plin de vlagă. Se poate vedea aceasta tocmai din statornicia ta și din puterea simțămintelor tale și de dragoste și de ură. Și uitarea a fost lăsată pe pământ ca un balsam neprețuit pentru inimă, care vindecă tot, dar tot. Fără de acest balsam divin vieța nici nu ar fi posibilă.

Așa fiind, tu vei mai suferi, dar de sigur te vei zvidui, iar slăbiciunea pe care n'o poți ierta azi femeii tale, o vei ierta femeilor îndeobște.

Și atunci sunt sigur, cum te văd și cum mă vezi, că oare cândva, dacă o femeie duioasă îți va întinde mâna, tu ai să o cuprinzi cu lacrimi și ai să săruți cu patimă această mână bine venită și tainic așteptată într'un colț ascuns al sufletului tău cel bun . . . și iată o primăvară nouă, o nouă deșteptare la vieță după o iarnă grea. Nimic mai firesc; ca un necredincios, fericirea ca și durerea, vine când o deșteptăm mai puțin.

Nu fii copil, ci fii cu luare aminte la ce-ți vorbesc, fiindcă nici eu nu am uitat nimic din câte mi-ai bodogărit printre lacrimi și suspine.

Ai pățimit mult și pătimești, dar, iartă-mă, ai și greșit mult, Alecule dragă. Ceremonialul între oameni, să știi, că se impune. El este ca diplomația între popoare, îndulcește raporturile zilnice și încônjoară ciocnirile brutale sau chiar sângeroase.

Englezii zic: „Casa omului este și ea un fel de biserică mică, și cine intră, trebuie să fie cu smerenie. Omul însuși trebuie să fie curat la trup ca și la suflet și neîngăduitor în cuprinsul său de nici un fel de tină“. Se poate ceva mai sfânt și mai adevărat?

Și om străin în casa tinerilor n'are ce căută, și nici femeia străină. Să poștească, dacă vor, la răstimpuri, pe la zile mari, pe la botezuri, prânzuri și alte prilejuri de felul acesta; dar și atunci, cu toată cuviința, care se cade între oameni de frunte, și cu multă băgare de seamă la formele întărite de veacuri. Căci foarte adeseori forma strică fondul, și dacă o nesocotești, ea se răzbună.

Credința mea, omule, este că din zece femei cari greșesc, nouă sunt aruncate în siliștea păcatului de către chiar soții lor, și anume: de către unii în chip conștient, iar de către cei mai mulți în chip neconștient, din neștiință, din lipsă de inimă și din necugetare.

Ca să cârmuiască și să apere fără să sdrobească, mâna omului cată să fie de fier, dar îmbrăcată într'o mânășă de piele subțire și prețioasă.

Port de pe Valea Someșului.

Și iarăși să mai știi, Alecule frate, că gelozia în dragoste este un simțământ firesc, pe care omul cult, civilizată trebuie să se obișnuiască a-l guvernă, dar de care nu se poate lipsi și nici nu e bine să se lipsească. Cine a luat seama prin lume, s'a putut încredința de adevărul acesta veșnic, și toți aceia cari în sufletul lor au puterea de a iubi, nu se pot desbrăca de acest blagoslovit simțământ, care face de strajă la poarta celor îndrăgostiți.

Însă unii dintre oameni, ca să pară mai distinși, ori ca să nu se arate robiți femeilor, se prefac că înăbușe gelozia. Și cred oamenii aceștia, că sunt virtuoși, dacă nu mai bagă de seamă la gesturile prietenilor și dacă nu se mai

ostenesc, să cerceteze cu mintea tainele fapturii lor slabe.

Cică, o tânără și nobilă indiană iubea foarte mult pe frumosul său soț, însă adeseori, cu voință și cu plănuire îl făcea gelos. Întrebată de mamă, pentru ce face aceasta, ea răspunse: Pentru ca să mă păzească. Înțelegi?"

Alecu Gheorghian care până aci ascultase mut, cu capul în piept și aproape fără să sufle, lovi cu frenezie în masă și sărind de pe scaun, ceru un vin negru din cele mai vechi. Uplu paharele, ciocni bărbătește, și bău până la fund. Stătut puțin pe gânduri și apoi cu înfățișarea deschisă, cu ochii scânteiatori de dragoste și plin de nădejde, începui a vorbi:

„Vladimire tată, tu ești un prieten adevărat și luminat. În negura care mă învăluie de aproape un an, ai aprins o făclie. La lumina ei văd limpede tot trecutul, și-mi aduc aminte și înțeleg acum atât de bine atâtea vorbe aruncate la răstimpuri de destul de tânăra, slaba și nefericita mea soție.

Îmi aduc aminte bine și înțeleg acumă lămurit unele gesturi și stăruințe ale ei; atât

Balul din Sibiu: Port din Bănat.

de ciudate pe atunci și astăzi atât de clare și pline de sens.

Îmi spuneă odată, că cel mai prețios dar pe care l-ași putea face, nu ar bucura-o mai

mult decât, dacă aş lua hotărîrea să mă rad în toate zilele. Mi s'a părut că trebuie să fie năroadă. Altădată m'a rugat să nu mai încalec cu şeaua dărăpănată şi cu fiarele nefrecate. Eră curată şi ordonată până la pedantism, şi eu care i-am răspuns: M'am însurat odată, fată, doar n'am să mă însor de nouă ori.

Şi într'un timp, Dumnezeu, cât a mai stăruit de mine sărmana, să schimbăm regimentul, şi unde ne-om duce, să mai trăim şi îndenoi, şi mai singuri şi mai liberi, că prea a obosit-o şi prea o chinueşte educaţia

asta militară... Oh! şi multe, dar multe-multe le văd şi le simt acuma, şi le trăesc pe toate şi le înţeleg desăvârşit, şi..."

Cu ochii pierduţi în zare, spre Ceahlău, Alecu se oprî din cuvântare, dar strângând cu patimă mâinile lui Vladimir, se porni a le sărută cu recunoştinţa neînfrănată, şi plângând, de data aceasta fără nici o sfială şi fără stăpânire izbuti, înfărşit, printre lacrimi şi suspine să strige ca un liberat: „Mă duc Vladimire, şi chiar în noaptea asta, mă duc la Văratec“.

Maiorul Camil Olteanu.

Populară.

— Pădurice de alun
Vânturile ce-ţi mai spun;
Ce cuvânt atât de rău
De-ţi sdrobeşti frunzişul tău?

— Vânturile, vânturile,
Ocolesc pământurile,
Multe văd pe unde-aleargă
Multe-aud în lumea largă;
Ascultă inimile
Adună lacrimile
Şi 'n frunziş când mi s'adun
Multe ştiu şi multe-mi spun.

— Numai pentru mine nu-i
Milă 'n glasu vântului.
Îl aud prin crâng trecând
Ramurile clătînând
Cuiburile legănând.
A venit şi iar s'a dus
Şi nimica nu mi-a spus.

— Verde, tânăr crâng de-alun
Vânturile orice-ţi spun,
Trupuşorul nu ți-l frânge,
Tânăr aluniş nu plânge.
Fie şi-un cuvânt mai rău
Nu-ţi sdrobî frunzişul tău.

Vine vântul şi se duce
Şi nimica nu-mi aduce,
Nici o vorbă cât de rea
Şi ce mare-i jelea mea.

Aluniş plecat de vânt,
Ce n'ar da pentr'un cuvânt
Cine 'n lume-i părăsit
Cine nu e auzit
Şi nu uită ce-a iubit!

G. Rotică.

Pe ţărmul agitatei mări.

Pe ţărmul agitatei mări
Părechi necunoscute-aşteaptă
Pornirea valului din zări...
Părechi necunoscute-aşteaptă.

Pornind cuprinse de mijloc
Vin valuri, vin din marea largă,
Cu ele în nebunul joc
Spre ţărmuri marea toat' aleargă.

Şi toţi aşteaptă dela val
O amintire dela mare
Şi câte-o scoică pân' la mal
Aduce pentru fiecare.

Vin valuri vin şi-şi gem mereu,
Venind, păgânul dor de ducă,
Şi dela valuri numai eu
N'aştept nimica să-mi aducă.

Și totuș fără să aștept
O așteptare mă supune,
Și-mi fură inima din piept
Pornirea apelor nebune.

Lido, lunie 1910.

Aș vrea și eu ceva, aș vrea
Și nu știu ce aș vrea din zare,
Și totuș așteptarea mea
E cea mai dulce așteptare.

G. Rotică.

Pentru o pasere!...

Scenetă de Em. Gârleanu.

Sub o surpătură de dâmb, într'o pădure deasă. În plină primăvară. Frunzișurile sunt verzi ca mătasa; iarba fragedă și ascuțită ca acul. Deasupra, cerul albastru ca o uriașă cupă răsturnată.

Gruia, haiducul, stă cu pușcașii lui la sfat. Gruia e întunecat la chip; e tot numai barbă; doar ochii îi sticlesc. Stă răzimat cu cotul de-o rădăcină țâșnită din mal, și vorbește fără să privească omul.

Gruia. Învelita-ți hoitul Grecului cu frunze? *Întâiul pușcaș.* Învelit, căpitane, ca și când l-am fi îngropat, jos, în rovină.

Gruia. I-ați luat tot?

Al II-lea pușcaș. Tot, căpitane! Numai inelul de logodnă i l-am lăsat. Că nu eșii din deget. Și eră doar o biată sârmă de aur.

Gruia. Rău ai făcut! Mortul n'are nevoie de sârmă de aur. Dar gâtului tău îi trebuie o sârmă pentru ștreang!

(Pușcașul tace.)

Al III-lea pușcaș. Căpitane, la noapte călcăm Cârломăneștii?

Gruia. Călcăm!

Al III-lea pușcaș. Tot în miez de noapte?

Gruia. Tot... Dă-mi plosca, Prăbujene.

(Pușcașul îi dă plosca. Gruia bea cu sete.)

Gruia. Dați-vă mai aproape!... Sculați și pe ceialalți. Ajungă-le! N'au dormit astă noapte, dar câte nopți n'am dormit și eu!

(Un pușcaș se duce și trezește pe vreo cinci tovarăși cari dormeau sub frunzișe.)

Gruia. La noapte, înainte de miezul nopții, pornim, cu flintele încărcate. Luăm drumul

Bighiului, — prin huceaguri, apoi, peste țarine, drept în Cârломănești. Intrăm pe la spatele curții, prin livadă. Eu cu Prăbujeanu și cu tine, — ei! holbează ochii adormitu-le, cu tine, Lucave, — și cu tine Țopârlă, — intrăm. Prin sufragerie; cunosc casa. Repede: prin sală, în iatac. Mâna în gât, o răsuceală și gata. Sunt trei. Am auzit că-i și cumnată-sa. Într'un ceas cotrobăim casa. Când intrăm noi în sufragerie, Boțârlea, și voi ceialalți, — cu urechea spre bucătării! La cel mai mic sgomot, la sunetul unui clopoțel, — iureș într'acolo! Mi-i tăiați... fără să mai treceți cuțitele pe curea... Iar dormi, Pivnicere? Ei, ia sguđue-l puțin de urechi să se trezească, Boțârleo! Așaa! Mai! Mai! Destul... Va să zică m'ați înțeles? Până deseară odihniți-vă.

(Pușcașii se împrăștie. Rămâne Gruia care se așează pe-o buturugă, și la spatele lui, un pușcaș își cercetează flinta. O gășește încărcată se vede, ridică în sus capul, stă puțin de se uită, apoi, repede, ia flinta la ochi, și trage. O ciocârlie cade la picioarele lui Gruia. Gruia se încruntă, se ridică, și se întoarce aspru.)

Gruia. Cine-a tras?

Pușcașul. Eu, căpitane; prea-mi eră flinta de mult încărcată.

(Gruia se apropie de pușcaș, se întepenește în picioare și-i trage două palme strașnice.)

Gruia. Și ce ți-a făcut paserea? Ha? Ține-ți praful pentru un om, ticălosule!

Pușcașul stă o clipă amețit, rupe apoi un mănunchiu de iarbă de-și șterge sângele care-l podidise pe nas. Gruia se așează din nou pe buturugă și rămâne cu ochii țintă la paserea moartă cu aripile întinse pe pământ.

Clientul din provincie.

Piesă într'un act de *Gabriel Timmory*.

Persoanele:

Doctorul *Planturel*, cavaler al Legiunii de onoare.

Victor, servitorul lui.

Patouille, clientul din provincie.

Fanchonnet, prietenul lui *Victor*.

Scena înfățișează cabinetul doctorului *Planturel*. Mobilă confortabilă și antiseptică în acelaș timp: fotolii de piele, nici o draperie.

La stânga, perpendicular pe rampă, biuroul doctorului. Pe biurou telefonul. În fața biuroului un fotoliu.

În fund, o ușă ce dă într'un coridor. La dreapta, altă ușă ce dă în salon. La stânga, o a treia ușă ce dă în camera de culcare.

O fereastră.

Scena I.

Planturel, apoi *Victor*.

Planturel (la ușa cabinetului, petrecând pe o d-nă). Ați înțeles bine tratamentul, nu-i așa? Vă rog a-l urmă întocmai, doamna mea. Această fericită combinațiune de exerciții și de nemșcare, ne va da, sper, cele mai bune rezultate... Mă rog?... Nu. Nu văd c'ar fi nevoie să vă mai prescriu ceva... La revedere, stimată doamnă... (Închide ușa și se coboară în scenă.) Ah! Clientii ăștia! Tot li se pare că nu au deajuns pentru banii ce plătesc... dacă plătesc. (Scoțându-și ciasul.) Ce oră să fie?... Trei fără douăzeci. Abia am timp să apuc trenul de trei și un sfert. (Sună).

Victor (se ivește). D-l doctor a sunat?

Plant. Ascultă, *Victore*. Mai e cineva în salon?

Victor. Nu, d-le doctor.

Plant. Cu atât mai bine. Geanta mea-i gata?

Victor. Am și scos-o în coridor.

Plant. Ai pus tot ce trebuie 'n ea?

Victor. N'am uitat nimic, n'aveți teamă. Am pus chiar și o pereche de ciorapi de lână, dacă vă va fi cumva frig.

Plant. (zâmbind). Această grijă eră poate de prisos în anotimpul de față. Da-ți mulțumesc și pentru ea.

Victor. D-l doctor e burlac. Cine să îngrijească de el, dacă nu servitorul lui?

Plant. (așezând niște hârtii). Îți mulțumesc, *Victore*.

Victor. Are de gând d-l doctor să stea mult unde se duce?

Plant. Nu. E vorba numai de o simplă consultație în apropiere de Mezières. Mâne mă și 'ntorc.

Victor. Bine, d-le doctor.

Plant. Acum ascultă, *Victore*.

Victor. Ascult, d-le doctor.

Plant. D-ta nu ești decât de două săptămâni în serviciul meu. Mi-ai adus certificate foarte bune de pe unde-ai fost și până acum sunt foarte mulțumit de d-ta.

Victor. D-l doctor e prea bun.

Plant. Nu. Sunt drept. Ei bine, e vorba să-mi întărești buna părere pe care o am despre d-ta.

Victor. Cum, d-le doctor?

Plant. Dovedindu-mi că chiar când plec de-acasă, las la mine un servitor credincios.

Victor. O, în cecece privește serviciul, d-l doctor poate fi liniștit.

Plant. Nu e vorba numai de serviciu. Am aici multe bibelouri și obiecte de artă. Nu știu dacă ai băgat de seamă.

Victor (foarte naiv). O, pe mine nu mă ispitesc astfel de lucruri, d-le doctor.

Plant. (râzând). Cu atât mai bine! Dar deoarece s'ar putea întâmpla ca nu toată lumea să aibă aceleași păreri ca d-ta în această privință, m'ai obligă foarte mult dacă le-ai supraveghea cu cea mai mare băgare de seamă cât voiu lipsi eu. Nu te prea depărtă de casă, și nu uită să 'ncai totdeauna ușile.

Victor. Bine, d-le doctor.

Plant. Mă pot bizui pe d-ta?

Victor. Ca pe d-voastră înșivă.

Plant. Atunci e cum nu se poate mai bine. Când te-am angajat la mine, mi-ai făcut impresia unui băiat de treabă. Constat cu plăcere că nu m'am înșelat. (Uitându-se la cias.) Trebuie să plec.

Victor. D-l doctor dorește să-i duc geanta până jos?

Plant. Nu, îți mulțumesc, *Victore*. E foarte ușoară. Nu te mai osteni.

Victor. La revedere, d-le doctor.

Plant. (plecând). La revedere, amice. (Aparte, uitându-se încodată la Victor, când să iasă.) Da. E un băiat de ispravă. De bună seamă, sunt fisionomist. (Iese.)

Scena II.

Victor apoi *Fanchonnet*.

Victor (singur, pune urechea la pândă spre a se încredința că doctorul coboară scările. Apoi se duce de se uită pe fereastră, fără a ridica perdeaua). A, iată-l! Ia un automobil-taximetru. O șterge. Afacerea merge strună. (Se duce în anticameră și cheamă încet:) *Fanchonnet!*

Fanchonnet (vine cu băgare de seamă. Poartă niște pantaloni scămoșati, o vestă ponosită, o pălărie de păslă pleoștită). A plecat?

Victor. Chiar acum.

Fanch. Care va să zică: putem lucra?

Victor. Numai să vrem.

Fanch. Minunată idee-ai avut tu când ai fabricat certificatele false cu care te-ai înfățișat ca servitor.

Victor. Nu-i așa? În acest chip ești la post. Aștepti să vie momentul potrivit și operezi în siguranță. Așa e mult mai bine decât să te strecuri orbește la oameni pe cari nu-i cunoști.

Fanch. De sigur. Nu știi niciodată cum vei fi primit.

Victor. Pe câtă vreme aici!

Fanch. Ești primit de un tovarăș. E încântător. Așa înțeleg eu meseria... Ai o țigară?

Victor. Sunt pe biuro.

Fanch. (dupăce le-a căutat pe masă). Le-am găsit. (Deschide cutia.) Bravo! Tutun galben, țigări aurite la un capăt... Invitații sunt răsfațați în această casă. De altfel e confortabilă. Aruncați eu o privire mai adineaori pe când așteptam.

Victor. Nu așa că are frumoasă locuință doctorul?

Fanch. De asta, da. Am văzut portretul lui pe coridor. Surăde în acel portret. Înțeleg și eu că are de ce surăde.

Victor. Poate că mâne nu va mai surăde.

Fanch. Sau va surăde plin de amărăciune.

Victor. N'ar fi bine să ne apucăm de pe acum de lucru?

Fanch. Dacă vrei.

Victor. Cred că ne-am înțeles. Nu luăm nimic care să ne îngreueze. Numai argintăria și bibelourile lesne de dus.

Fanch. Da. Dar ascultă. Mai înainte de a mă ocupa de lucruri mai serioase, aș vrea să știu dacă nu cumva stăpânul tău are să-mi împrumute întâmplător un rând de haine, căci ale mele încep a mă lăsa.

Victor. Uită-te și tu în garderobă. Vezi că e în odăița de lângă camera de culcare.

Fanch. Alerg. (Iese.)

Victor (singur). În acest timp eu să inspectez sertarele astea. De altfel, nu cred să aibă ceva prea interesant. Le sparg mai mult spre a fi cu conștiința împăcată că mi-am făcut deplin datoria. (Sparg un sertar.) Hârțoage! (Îl închide și forțează un altul.) La fel!

Fanch. (se întoarce, îmbrăcat cu o redingotă la butoniera căreia se vede semnul Legiunii de onoare.) Uite ce-am găsit, deșcă! Nu-mi stă rău. (Se împăunează.) Dar e cam ceremonios. Aș fi preferat un sacou.

Victor. Mi se pare că doctorul nu poartă niciodată sacou. Dar n'ar prea trebui să pierdem vremea.

Fanch. Aș! Avem destul timp. Nu va veni nimeni să ne turbure, nu-i așa? (Se aude soneria dela intrare.)

Victor. A sunat cineva.

Fanch. Am auzit și eu. Trebuie să fie cineva care a greșit etajul. N'avem decât să nu mișcăm. (Soneria se aude iar.)

Victor. Iar sună.

Fanch. Nu te ocupă de ea. (Clopoțelul sună iar, prelung.) Lasă-l în pace!

Victor. Da deștept mai ești tu! Dacă celce sună se coboară la portar și portarul vine până aci să vadă de ce nu deschide servitorul doctorului?

Fanch. Așa e! (Clopoțelul sună din nou.)

Victor. Trebuie să trimit la plimbare pe individul acesta care ne plictisește. (Iese, apoi se întoarce după un moment. Încet.) Asta-i bună.

Fanch. Ce e?

Victor. Un client din provincie. I-am spus că doctorul nu e acasă.

Fanch. Ei și?

Victor. Mi-a răspuns că știe el foarte bine, că doctorul e în totdeauna acasă Marția. Mi-a declarat că nu va pleca, până nu va fi primit de el și s'a așezat în anticameră.

Fanch. Asta ne lipseă acum.

Victor. Și tocmai azi s'a găsit să vie un îndărătnic ca ăsta.

Fanch. Nu-l putem lăsa acolo.

Victor. Trebuie să ne scăpăm de el cu orice preț.

Fanch. Da. Dar cum?

Victor (deodată). Da!... Așa!... N'avem decât acest mijloc.

Fanch. Care?

Victor. Tu ești în redingotă. Să faci pe doctorul.

Fanch. Eu? Îți foarte mulțumesc.

Victor. De ce nu? Eu nu fac pe servitorul de două săptămâni?

Fanch. Nu-i acelaș lucru... Cum vrei tu să dau eu o consultație?

Victor. Spune-i și tu ce ți-o trăzni prin minte... Crezi că doctorul se sfiește să spuie ce-i place? Nu te știam fricos.

Fanch. Nici nu sunt.

Victor. Atunci, haide! Fără șovăire, ce dracu! Trebuie să salvezi situația. Ne-am înțeles?

Fanch. Ei bine, da.

Victor (cu satisfacție). În sfârșit! Cât vei fi ocupat tu cu dumealui, eu voi începe a împachetă.

Fanch. Bine.

Victor. Și nu uită să-i iei taxa.

Fanch. N'ai grijă. Trimite-l încoaci.

Victor (cătră Patouille). Dacă d-l binevoește...

Scena III.

Fanchonnet, Patouille (provincial, ca de vreo 40 de ani).

Fanch. (salutând foarte demn). Bună ziua, d-le!

Patouille. Vă rog să mă scuzați, d-le doctor, că v'am forțat ușa. Dați-mi voie să mă prezint. Sunt Patouille din Chateauroux.

Fanch. La dispoziția d-voastră.

Pat. Vă sunt recomandat de una din clientele d-voastră, care e o prietenă a mea, d-na Trembliu.

Fanch. (cu vioiciune). D-na Trembliu?... Da, da. O doamnă încântătoare... Ca și bărbatul ei de altfel.

Pat. Bărbatul ei?

Fanch. Da. Și el e un client de-al meu.

Pat. Ah! Mi se pare că faceți confuzie, d-le doctor. D-na Trembeliu e văduvă de zece ani.

Fanch. (aparte). Saprستي! (Tare.) Scuzați, vă rog. Noi, medicii ăștia mari vedem atâta lume.

Pat. Desigur.

Fanch. Dealtfel, acestea-s mai mult pentru a spune ceva. Ați venit spre a mă consulta, cred.

Pat. Tocmai, d-le doctor.

Fanch. Vedeți ce ochiu ager am? (Deodată.) Taxa e doi napoleoni.

Pat. (cam mirat). Doi napoleoni?

Fanch. Da. Și încă d-voastră vă fac o reducere, fiindcă sunteți d-voastră. Altfel e o sută de franci și (cu intenție) se plătește înainte.

Pat. (care a înțeles). A! (Punând doi napoleoni pe masă.) Poftim, d-le doctor.

Fanch. (băgând banii în buzunar). Mulțumesc. Am terminat afacerea aceasta. Să nu mai vorbim de ea... Știți, eu nu sunt materialist. (După oarecare timp.) Și care va să zică, nu sunteți bine?

Pat. Nu, d-le doctor.

Fanch. (după oarecare timp). Sunteți bolnav?

Pat. Da.

Fanch. Cu un cuvânt nu vă simțiți bine.

Pat. Nu, d-le doctor.

Fanch. Ce-aveți?

Pat. Nu știu.

Fanch. Cum, nu știți? N'aveți doctori în Chateauroux.

Pat. Am fost la toți doctorii deacolo. Dar cred că nu mă înțeleg destul de bine.

Fanch. (cu dispreț). Ce vreți, d-le? Doctori de provincie... Fac și ei ce pot... Și ce v'au spus ei?

Pat. Nu sunt de acord: ezită între neurastenii și arterioscleroză.

Fanch. Cum ați zis?

Pat. Ezită între neurastenii și arterioscleroză.

Fanch. (căutând să înțeleagă). Da... da... evident. (Apoi, deodată, liber.) D-voastră, clienții, sunteți extraordinari. Spuneți că doctorii nu vă înțeleg. Nu mă mir de loc. Cum dracu să vă înțeleagă, dacă întrebuițați astfel de cuvinte?

Pat. Dar, d-le doctor, cuvintele astea sunt termeni tehnici.

Fanch. Lăsați-mă în pace. Ele nu sunt mai tehnice decât d-voastră sau decât mine.

Dar sunt la modă, sună frumos și epatează pe imbecili.

Pat. (protestând). Oh! D-le doctor! La ce vă gândiți!...

Fanch. (cu condescendență). Bine. Bine! Știu eu că nu le-ați spus cu răutate. Dar vedeți d-voastră, noiăștia, medicii mari, avem oroare de fraze. Simplitatea, d-le. Asta e. Să vorbim ca toată lumea. Vreți?

Pat. Da, d-le doctor. (Aparte.) E de o bunănotate fermecătoare.

Fanch. Ei, atunci, spuneți-mi ce simțiți.

Pat. Un fel de slăbiciune generală. Dureri de cap. Junghiuri în coaste. Mi se taie picioarele.

Fanch. (după ce se gândește puțin). Să nu fie vreo răceală.

Pat. Credeți, d-le doctor?

Fanch. Pentru că răceala-i foarte afurisită. Așa am răcit și eu mai acum câțva timp, lucrând în camera unei bone.

Pat. (mirat). D-voastră lucrați în camere de bone?

Fanch. (aparte). Ah! Zât! Ce mi-a eșit din gură! (Tare.) Când e vorba de a îngriji de o bonă, eu nu preget, d-le. Mă urc la al șaselea etaj.

Pat. Sunteți admirabil, d-le doctor.

Fanch. Îmi fac pur și simplu datoria.

Pat. Oricum, dar cred că la mine nu e vorba de răceală.

Fanch. E posibil. Știți, v'am spus că e răceală, după cum v'aș fi putut spune că-i altceva.

Pat. De altfel, nu m'ați examinat încă, d-le doctor.

Fanch. Adevărat. Să vă examinez.

Pat. Îmi scot pardesiul?

Fanch. Bine înțeles. (Rămâne încremenit, în fața costumului, îi pipăie ștofa.) O, foarte bine.

Pat. Ce, d-le doctor?

Fanch. Costumul d-voastră. Ștofă bună, croială bună... foarte elegant. Toate complimentele mele.

Pat. Vă bateți joc de mine.

Fanch. Ba de loc. Vă vorbesc precum gândesc. Îmi place mult costumul d-voastră. Îmi place foarte mult.

Pat. Ceeace vă face foarte simpatic clientului, e că aveți pentru fiecare o glumă potrivită.

Fanch. Da. Așa e felul meu. Totdeauna glumeț. Să vedem pulsul.

Pat. (intinzându-i o mână). Poftim, domnule doctor.

Fanch. (pipăindu-i pulsul și prefăcându-se că-i numără bătăile). Merge bine.

Pat. Nu e prea grăbit?

Fanch. Chestie de apreciere. Limba?

Pat. Iat-o.

Fanch. Destul.

Pat. Ce credeți, d-le doctor?

Fanch. Puțin cam încărcată. Dar care din noi nu e încărcat în ziua de azi? Acum să vă ascult. (Își razimă capul pe pieptul lui Patouille.)

Pat. Nu știu dacă vă puteți da seama, d-le doctor, dar uneori am ca o greutate pe piept.

Fanch. (șterpelindu-i ciasul și lanțul, pe când îl ascultă). Nu va fi prea greu să vă ușurez.

Pat. Îmi veți da o rețetă?

Fanch. Pentru ce?

Pat. Dar mi se pare că... de obicei.

Fanch. Da... În adevăr... (Deodată.) Dumneavoastră tot mai credeți în doctoriile cu care vă îndoapă medicii numai și numai pentru a încuraja comerțul d-lor farmaciști? Cum se cunoaște că sunteți din provincie!

Pat. Cum, d-le doctor, la Paris nu prescrieți nimic?

Fanch. Cât mai puțin posibil. Noi lăsăm să lucreze natura.

Pat. Dar dacă nu pot dormi noaptea?

Fanch. Sculați-vă.

Pat. Dacă sunt obosit ziua?

Fanch. Culcați-vă.

Pat. Dacă mistui rău?

Fanch. Nu mâncați.

Pat. Asta-i tot regimul meu.

Fanch. Da. Și dacă-l urmați serios, răspund de sănătatea d-voastră.

Pat. Ah, d-le doctor, d-voastră îmi redați speranța. Eram foarte descurajat când am venit aici. Acum mă simt înveselit.

Fanch. Nu mă mir de loc. Nu sunteți cel dintâi client pe care-l scap dela moarte.

Pat. Îmi închipui. În loc de a se adresa unor șarlatani, bolnavii ar trebui să consulte numai doctori celebri.

Fanch. Asta-i și părerea mea.

Pat. Când să mai viu?

Fanch. Când veți voi. (Aparte, în timp ce Patouille se pregătește să plece.) Oricum, bine mi-ar mai prinde costumul lui!

Pat. (când să plece). A, d-le doctor.

Fanch. Mă rog?

Pat. Vreau să vă cer o lămurire.

Fanch. Ascult.

Pat. Mi s'a recomandat acum câțva timp să fac băi electrice. Ce credeți d-voastră despre ele?

Fanch. Ha-ha. Iar doctorii?

Pat. Nu sunt bune?

Fanch. Nu. (Lovit de o idee subită.) Adecă da! Unde mă gândeam? Nimic mai bun pentru d-voastră. Trebuie să faceți. Și trebuie să faceți imediat.

Pat. Imediat?

Fanch. Da, da. Am aci o instalație completă.

Pat. Adevărat?

Fanch. Cu toate perfecționările moderne. Desbrăcați-vă.

Pat. În cabinetul d-voastră?

Fanch. Doar nu vă sfiți de mine?

Pat. Dar e necesar?

Fanch. (sifindu-l, cu blândețe, a se desbrăcă). Aide!... Mă duc să pregătesc aparatul (Deschizându-i ușa dela camera de culcare) Intrați acum aici și întindeți-vă pe canapea.

Pat. Să mă culc?

Fanch. Eu prescriu totdeauna bolnavilor mei repaos absolut înaintea băilor.

Pat. Întâiaoară aud vorbind-se de acest tratament.

Fanch. N'aș fi un medic celebru, dacă n'aș avea sistemul meu personal.

Pat. Evident, d-le doctor.

Fanch. (împingându-l în cameră). Ne-am înțeles. Stați întins cel puțin douăzeci de minute.

Pat. Da, d-le doctor. (Iese.)

Fanch. (singur, scuturând cu mulțumire costumul lui Patouille). Am pus mâna pe rândul de haine ce-mi trebuia.

Scena IV.

Fanchonnet, Victor.

Victor. Ei bine și prietenul?

Fanch. Șșt! Mai încet. E colo (arată camera.)

Victor. L-ai oprit?

Fanch. Da.

Victor. Dar trebuie să-l lași să plece.

Fanch. Cu hainele astea? În ruptul capului, nu.

Victor. Vrei să fim prinși pentru un mizerabil costum de 25 franci, nenorocitul?

Fanch. Asta nu-i treaba ta. De altfel să nu te 'mpingă păcatele să vorbești rău de mine clientului de colo. E convins că i-am salvat vieața. Am avut un strălucit debut ca doctor.

Victor. Noroc c'am împachetat eu argintăria în acest timp.

Fanch. Frații se ajută între ei. (Dându-i costumul.) Pune și ăsta în pachetele tale.

Victor. Și tu du-te de strânge bibelourile din salon. Iar pe urmă să vii în sala de mâncare și s'o tulum.

Fanch. Ne-am înțeles.

Victor. Mai iutișor, nu-i așa? Zor! Zor!

Fanch. N'ai teamă.

(Victor iese prin anticameră. Fanchonnet intră în salon. Scena rămâne goală câteva clipe).

Scena V.

Planturel (se întoarce, aruncă pardesiul pe o mobită, geanta într'un colț și se șterge pe frunte). Bolnavii nu fac niciodată altfel... Sosesc în gara de Est, îmi scot bilet, îmi aleg un loc în expresul de Mezières și așteptând plecarea trenului, mă dau jos din vagon și fumez liniștit țigara pe peron, când un funcționar din gară se apropie de mine, cu șapca în mână și mă întreabă: „Nu sunteți cumva d-voastră d-rul Planturel?” Zic: „da. Eu sunt”. El îmi întinde o telegramă. O desfac și cetesc: „Nu te mai deranjă. Bolnavul mort. Consultația inutilă”. Nu-mi rămâne de făcut altceva decât să mă întorc. Nu mă pot supăra pe colegul meu care a avut amabilitatea de a se adresa la mine. Dar cum să calific purtarea acestui bolnav care moare înainte de consultație spre a nu-mi plăti vizita?... Toți sunt la fel. N'au nici un pic de delicatețe... (Așezându-și hărțile pe birou.) Să facem puțină rânduială. (In acest moment ușa salonului se deschide și Fanchonnet se ivește).

Scena VI.

Fanchonnet, Planturel.

Fanch. (a parte, după ce zărește pe doctor). Hait! Ne-am dus dracului. Uite doctorul.

Plant. (zărind pe Fanchonnet îmbrăcat în redingotă, ornată cu legiunea de onoare, aparte). Iată cineva. (Tare.) D-l dorește?

Fanch. (după un moment). Am venit pentru o consultație.

Plant. Dar știți că m'am întors?

Fanch. Da. Chiar acum am sosit.

Plant. Cu cine am onoarea?

Fanch. Hm! Hm! (Fulgerându-i prin minte o idee.) Patouille din Chateauroux... Vă sunt recomandat de una din clientele D-voastre, d-na Tremblu.

Plant. Perfect.

Fanch. Și mă grăbesc a vă plăti vizita.

Plant. Cum? Înainte?

Fanch. (punând un napoleon pe masă). E un principiu al meu. (Aparte.) Nu-i nimic. Tot îmi mai rămâne un napoleon câștig.

Plant. (aparte). Iată un client foarte cum se cade. (Tare, foarte amabil.) Nu vreau să vă contrărez, scumpul meu domn și vă ascult.

Fanch. Ei bine, iată d-le doctor. Am un fel de slăbiciune generală... Dureri de cap, junghiuri în coaste, mi se taie picioarele. Dar nu cred să fie ceva grav.

Plant. A, pardon! Trebuie să vă examinez. Desbrăcați redingota.

Fanch. E numai decât nevoie?

Plant. E absolut necesar. (Îl ascultă la spate.) Nu aud nimic deosebit. (Îl mai ascultă și în acest timp Fanchonnet îi șterge și lui ciasornicul și lanțul.) Nici aici.

Fanch. Nu v'am spus eu, d-le doctor? Nu e nimic grav.

Plant. Cu toate acestea.

Fanch. D-le doctor să vă spun drept: am venit mai mult pentru a liniști pe nevasta mea care eră cam alarmată. Nu vreau să vă deranjez mai mult timp.

Plant. Cum puteți crede că mă deranjați, scumpul meu domn?

Fanch. Sunteți prea amabil, dar sunt decis să plec. Voiu mai veni altădată. La revedere, d-le doctor. Vă rog, nu mă petreceți. (Aparte.) Abiă am timp să dau cu ochii de Victor și s'o ștergem cu bagajele. (Iese.)

Scena VII.

Planturel (singur). De multă vreme n'am mai avut un astfel de client. Plătește înainte. Nu te pisează. Ah! De-ar fi toți clienții așa!... Mi se pare însă ciudat că Victor nu mi-a eșit în cale să mă primească. (Sună. Așteaptă.)

Ce dracu face el? (Iar sună, iar așteaptă.) E nemai pomenit. Și doar i-am spus să nu prea iasă din casă cât voiu fi plecat. Unde să fie? (Iese.)

Scena VIII.

Patouille, apoi *Planturel*.

Pat. (numai în cămașă și în ismene, deschizând ușa camerei). Mi se pare că doctorul m'a uitat... Să mai aștept puțin. (Închide ușa.)

Plant. (întorcându-se, foarte emoționat). Inspăimântător... Argintăria mea, ... colecția mea de bibelouri... totul a fost furat. Un dezastu! Și ce făcea 'n acest timp Victor al meu? Vă 'ntreb numai... Unde-i el? Pot să-l sun eu mult și bine; imposibil să dau de el... (zărind sertarele sparte.) Ce va să zică asta? Ah! Mi-au spart și sertarele. E un jaf în toată regula.

Pat. (eșind din cameră, numai în cămașă și 'n ismene). Dar nu pot aștepta la infinit.

Plant. (zărindu-l aparte). Cine-i individul ăsta? (Tare.) De unde vii d-ta, d-le? Ce vrei d-ta?

Pat. Aștept pe doctorul Planturel.

Plant. În ținuta asta?

Pat. De sigur. Dacă m'a pus să mă desbrac!

Plant. Doctorul?

Pat. Da.

Plant. Când?

Pat. Mai adineaori.

Plant. Ei bine, ai o strașnică îndrăzneală.

Pat. De ce?

Plant. Pretinzi d-ta că ai văzut azi pe d-rul Planturel?

Pat. Bine înțeles.

Plant. Îndrăznești să susții asta 'n fața mea?

Pat. În fața d-voastră ca și în fața lumii întregi.

Plant. Nu se prinde, amice. N'ai noroc. Eu sunt d-rul Planturel.

Pat. (uluit). D-voastră? .. Dar atunci... cellalt?

Plant. Care cellalt?

Pat. Acela de mai adineaori?

Plant. Mi se pare că nu ți-s prea limpezi ideile. Se vede treaba că ți-am stricat somnul. Nu te așteptai să mă întorc atât de repede. Am turburat cam brusc cinstea pe care o făceai după ce m'ai jefuit.

Pat. V'am jefuit eu?

Plant. D-ta sau tovarășii d-tale.

Pat. Ferească Dumnezeu. Aveți în fața d-voastră un om cinstit. Sunt Patouille din Chateauroux.

Plant. (batjocoritor). A, d-ta ești d-l Patouille?

Pat. Da.

Plant. (acelaș joc). Și de sigur ai fost trimis la mine de d-na Trembliu?

Pat. (cu vioiciune). Tocmai... De ea...

Plant. Hotărît lucru, dragul meu, nu te-ajută norocul pe ziua de azi. D-l Patouille a plecat chiar acum de aici.

Pat. (zăpăcit). Cum? A plecat?

Plant. (cu autoritate, luând un revolver și îndreptându-l spre Patouille). Și acum destul! Dacă faci o mișcare, trag.

Pat. (plângând). Dar eu nu sunt hoț.

Plant. Destul. Ia-o înaintea mea. Te vei explica la poliție.

Pat. (supunându-se). Ce aventură, Doamne, ce aventură!

Plant. (pipăindu-se). Ah! Saprستي!

Pat. Ce s'a mai întâmplat?

Plant. Asta e și mai și. Tot protestând că ești nevinovat, mi-ai șters ciasul și lanțul.

Pat. Eu?

Plant. Nu-ți mai fac nici un compliment, dragul meu, dar te poți lăuda că ești strașnic de meșter.

Pat. (pe infundate). Ba să mai zici!

Tradusă de C. Sandu-Aldea.

Dări de seamă.

D. Anghel, *Povestea celor necăjiți. Fantazii și portrete*. București, 1911. 125 pag. în 8°. („Biblioteca Lumina“ Nr. 13).

În proza noastră de astăzi d-l Anghel reprezintă un gen aparte. Este genul foiletonist, atât de puțin cultivat în presa românească. Pentru reușirea în acest gen, trebuie să fii stăpân pe două înalte calități de scriitor: o fire impresionistă și un dar deosebit de analiză. Iar d-l Anghel dovedește a le avea în măsură mare pe amândouă. D-sa este o comoară de impresiuni și de reflexiuni, înregistrate în calea vieții și variația de preocupări îi este atât de mare, încât printre colegii săi apare ca unul, care are mai multe de spus. Este un fel de literatură cultă, pe care o scrie d-l Anghel, fără a se ține aici de-o formă anumită artistică. Nu sunt bucățile aceste nici schițe, nici nuvele, după toate normele de compoziție tipiconară, ci fragmente rupte din viață, în cari se relevă deopotrivă poetul de fantazie, ca și cugetătorul combativ, în chipul cel mai condensat. Și pe de-a întregul un subiectivism de o melancolie specială înfășoară aceste pagini, dându-le o notă anumită de individualitate, cu finețe multe și cu capriciile inerente firilor subtile.

Câteva din aceste fragmente seamănă a parabolă. Pe un fond poetic, sau legendar, sau pe o amintire se brodează o întâmplare în jurul căreia se grupează cu multă artă și putere de invenție situații pitorești, sombre uneori și vesele altădată, sau stări sufletești de oameni necăjiți, cari se potrivesc ca o concluzie la o serie de adevăruri. La început ne prezintă pe omul misterios și chinuit, care pornește în căutarea norocului pe pământ și nu-l găsește decât într'un vis, visat în umbra unui copac bătrân, din care deșteptându-se, se convinge repede, că soarta lui rămâne aceeași din trecut: săpatul ogorului altuia! A doua bu-

cată „Sămănătorul“ apare ca un fel de ironie, la adresa cunoscutei parabole biblice „Eșit-a sămănătorul să samene“. În ea autorul ne expune modul cum samănă astăzi generația tânără, care își cheltuiește sămânța în viața destrăbălată, fără să prețuiască ogorul strămoșesc și ne arată, în schimb, duioasa figură a bătrânilor boieri, înfășurați în cadrul idilic dela țară, cu dragostea lor sfântă pentru pământ și roadele lui. Și în felul său potolit și discret de a zugrăvi tipuri excepționale, fenomene mai rare, în cari, incidental, se relevă însușiri mai rare, mai surprinzătoare, d-l Anghel continuă a se răsfița în scrutarea misterelor sufletești. Iată un Marchiz, cu apucături bizare, un singuratec, căruia nu-i plăceau oamenii și prefera animalele de tot soiul și mai ales câinii — un caz curios, dar desigur instructiv. Iată alte tipuri singulare, cu pasiuni individuale, pururea atrăgătoare, în prelucrarea artistică a lui Anghel: niște colecționatori maniaci, cari colecționează de toate, câni, cai de tot felul, apoi mărci poștale, păsări umplute, — afară de femei, pe cari nu le poți colecționa „fiindcă nu le poți cataloga în brune sau blonde, în arzătoare sau impasibile, nu poți fi sigur de afecțiunea lor de azi pe mâne, căci sunt amatori pentru toate și fiecare sac își găsește petecul...“

Originalitatea acestor subiecte și multe observațiuni spirituale sunt incontestabile și fac din escursiunile aceste, așa zicând simbolice, ale d-lui Anghel o noutate literară, o nuanță proprie în proza de azi.

Nu mai puțin ne interesează însă continuarea amintirilor sale, în special a celor literare, cu cari autorul se îndeletnicește cu atâta predilecție. Epizoduri din viața-i proprie și a scriitorilor străini, pe cari i-a văzut și cunoscut, sau cu cari a avut vreo atingere sufletească, constituie, de vreo câțiva ani încoace, o rară plăcere pentru cetitorii d-lui Anghel. Aceste pa-

gini își au farmecul lor rar de intimitate și de sentiment, și ne dau o probă de un gust rafinat în aprecierea frumosului artistic.

În acest volum găsim mai întâi o delicată atenție pentru un prieten al poetului din Paris, un tânăr ardelean din Săliște, cunoscutul nostru Dumitru Comșa, stins într-o vârstă atât de fragedă, înainte de a-și putea da toată măsura frumoaselor sale calități. „Eră un ideolog în toată puterea cuvântului” — scrie autorul despre regretatul tânăr Comșa — „și în afară de amintirile ce îl legau de satul, lumea reală par'că nici n'avea ființă pentru el. Buzunarele îi erau pline de cărți și el încet, încet se ofileă ca o floare între paginile lor. O carte a lui Nietzsche obișnuia s'o poarte veșnic: eră călătorul și umbra lui”... Și fiind vorba de Comșa, vom abuză de spațiul acestei recenzii și vom atrage atenția cetitorilor, cari l-au cunoscut, sau s'au înrudit cu dânsul, asupra următorului pasagiu din amintirea lui Anghel:

„Îmi reamintesc de dânsul, așa cum l-am mai văzut ultima dată, într'un scăpătat de soare la Paris, pe o alee de codru bătrân. Mergea încet, cu capul plecat și soarele îi lumină cartea ce o ținea în mâni. Ca într'o apoteoză mergea, fără să vadă primăvara dimprejurul lui, cu ochii pe literele negre... Nu vedeă soarele, care se coboară și frumos se coboră soarele... N'auzia pasărilor, cari își cântau rugăciunea lor... Ci scoțându-și un caet din buzunarul dela piept, se așeză pe un trunchiu și începă să scrie! Ce-a scris în amurgul acela de soare, unde e caetul lui? Era un caet cu scoarțe de mușama neagră, în care își notă gândurile lui, tot ce i se părea ciudat și în afară de comun;

tot ce simțea și-l interesă și tot ce avea de bună seamă să-l servească mai târziu. Cu mult drag aş răsfoi acest caet, pe care îl purtă întotdeauna, având pe prima pagină iscălitura lui Dimitrie Comșa”...

Cine, ca Anghel, vorbește de un prieten, mort în tinerețe, cu gingășia cu care ar vorbi despre o floare, este un suflet de artist subtil și merită recunoștința noastră pentru darurile lui bogate, ce ne dă. Și cazul acesta îl observăm și în alte câteva pagini din noul volum. Găsim aici o cucernicie rară pentru natură și vietățile, cari o însuflețesc; găsim o legătură, bine aprofundată, între vis și realitate; o înclinare nostalgică pentru legende și basme, cărora le face o frumoasă apologie. Și acestor înclinări se datorește și simpatia pentru anumiți poeți contemporani, cum este „corsarul oriental” Jean Moréas, sau Oscar Wilde, pentru cari reclamă, cu drept cuvânt, simțul frumosului și al eleganței.

Mărturisim, de încheire, că cu însușirile, schițate aici în fugă, d-l Anghel, muncind cu aceeaș stăruință, cu care de un timp încoace ne-a surprins (peste puțin îi apare un nou volum!), e pe calea cea mai bună a ne da, tuturor celor ce ne năzuim de mult pentru deșteptarea publicului și ridicarea lui spre orizonturi mai largi estetice, o bună și iscusită mână de ajutor în această operă. D-sa este un element astăzi, care contribuie la combaterea barbariilor și a exagerărilor din lumea creării literare și artistice. Dușman al superficialității, știe să încălziască pe cetitori pentru intensivitatea simțirii și a frumosului. Și literatura contemporană se mândrește cu dânsul.

II. Chendi.

Cronică.

Organizarea satelor noastre. În numărul penultim al acestei reviste am arătat importanța și posibilitatea organizării culturale a satelor noastre. Ideea organizării a fost primită cu simpatie de câțiva frunțași și sper că în curând se va putea și realiza. Am rugat și ziarele să reproducă planul de organizare, fiindcă voiam să fie cunoscut în cercuri cât mai largi, în credința că e vrednic de toată atențiunea. Cred chiar că organizarea țărâniei prin însoțiri e problema de căpetenie a zilelor noastre, care trebuie să ne preocupe pe toți deopotrivă. Așteptam deci ca publicistica noastră să stăruie mai dinadins asupra acestei probleme și să atragă prin articole speciale atențiunea publicului dela noi asupra ei. Ceeace n'au făcut-o ziarele noastre decât așa în treacăt. Se pare că discuțiunile și luptele efemere li se par mult mai actuale și mai importante, decât crearea unei temelii durabile de existență națională și solidară a poporului nostru. Nu fac reproșuri nimănui, fiindcă nu am nici o îndreptățire să aștept o însuflețire, atunci când ea nu e spontană și sinceră, dar îndrăznesc a atrage din nou

luarea aminte a publiciștilor noștri asupra acestei probleme, rugându-i să se gândească mai serios asupra ei și dacă se vor convinge că merită un articol de propagandă, să-l scrie.

În acest număr public schița unei organizări economice a țărâniei, pe care am făgăduit-o. În această privință comitetul central al „Asociațiunii” în ultima sa ședință, ținută la 18 Maiu n. a. c., a și luat unele dispoziții, cari sper că vor duce la bun rezultat și anume: din suma de 50.000 Cor. dăruită „Asociațiunii” de d-l V. Stroescu, a votat un ajutor d-lui Vasile C. Osvadă, ca să studieze organizația cooperativă din Ungaria, România și Bucovina, și pe urmă să facă un raport amănunțit comitetului central, lucrând și un proiect referitor la înființarea băncilor populare propuse de d-l Stroescu și la întreaga organizare economică a țărâniei prin însoțiri. Cu studiarea acestei din urmă chestiuni a fost încredințată și secția economică a „Asociațiunii”, care va avea să se pună spre acest scop, în legătură cu toți factorii chemați să conlucre la întruparea acestei idei și anume: cu

„Solidaritatea“, cu „Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiu“ și cu „Plugarul“ din Blaj. Sunt deci nădejdi serioase că în cursul acestui an se va putea lucra un plan de organizare economică a țărânimii și că încurând se va putea începe o acțiune intensivă de realizare. Datoria presei e deci să pregătească din vreme publicul.

Biserica de asemenea are datoria morală ca prin organele sale să stăruie pentru realizarea acestei probleme.

Chiar și deputații noștri sunt chemați să propovăduiască ideea acestei organizări cu ocazia adunărilor populare proiectate, căci numai lucrând cu toții mână în mână vom putea duce la izbândă steagul viitorului nostru, pe care e scris: „Toți pentru unul și unul pentru toți“. (O. C. T.).

88

Salonul din Paris — impresii. — Dela 1 Maiu s'a deschis la Paris, în marele palat din „Champs Élysée“, Salonul artistic de primăvară. Expozițiunile acestea au devenit azi, o adevărată necesitate ca manifestare a frumosului, atât pentru artiștii cari au nevoie de sprijin și concurs, cât și pentru publicul cel mare, din ce în ce mai competent și autorizat; și nu exagerez de fel spunând, că în luna lui Maiu, vom avea cel puțin zece, și în toate direcțiunile artei. Ca și literatură, pictura ori sculptura sunt expresiunea tainelor sufletești ale unui popor, iar varietatea liniilor și coloritului ne redau perfect caracterul și felul de a înțelege al rasei. Privind producția artistică franceză, cea mai expresivă și poate desăvârșită a timpurilor moderne, noile direcțiuni spre cari arta, una și aceeași la început tinde a se desfășura, a se accentua tot mai mult, culorile frumosului atinse ne apar învăluite de un ce subtil și vaporos, iar înclinarea unei întregi generațiuni, spre tot ceea ce e sentiment și idee, ne dă încredere în viitor.

Căci, ca și poezia, pictura a ajuns la o vârstă când simte nevoia de a se emancipa din cadrul strâmt al clasicismului, unde natura eră redată cu cele mai mici detalii; dacă nimic nu mai poate fi nou și dacă aceleași note ne servesc drept imagini, atunci nouitatea trebuie s'o găsim noi, și nu în natură, ci în varietatea sufletului nostru. Tablourile impresioniste ale lui Meissonier, deși ai putea spune de multe ori că sunt lucrate pe un fond de colorit prea intens, au însă aceea ce Renașterea nu ne putea da într'atăta, farmecul concepții simpliste, armonia perfectă a noilor conture și acel ce subtil și discret ce plutește întocmai ca în amurguri o văpoare viorie și lină învăluind totul. Și tocmai aici e greutatea, a ști să nu știrbești frumosul, punându-i alături, în linii vagi și nelămurite sentimentul bizarului. Iar tu, spectator mai mult sau mai puțin cultivat în sensul acesta, ai cea mai mare mulțumire și bucurie, să poți ceti cum se spune printre linii, aceea ce artistul n'a voit să completeze, măbind astfel cu un nimic, farmecul lucrării sale nepritoare.

Deși analogia nu e perfectă, voiu reaminti drept comparație, în poezie nota nouă adusă de Heine în

liedurile sale, în formă spontană însă într'atăta lucrată și pe care notă cetitorul o ghicește ca să zic așa, căci de-ar spune-o poetul însuși, poezia ar fi dacă nu seacă, dar banală, — iar banalitatea e apajul tuturor și prea puțini sunt aceia cari și-au stricat prietenia cu dânsa.

Înainte de a intra, cu d-voastră dacă permiteți, Stimați cetitori, în Palatul Fermecat, sunt de credința că nu vor fi zadarnice, a da câteva lămuriri asupra formării Salonului. Voiu începe prin a spune că altădată, eră o singură societate una și aceeași a pictorilor și sculptorilor francezi, dar că de acum vreo 12 ani, în urma unei certe... bineînțelese artistice, s'au format două societăți, fiecare cu șeful ei de școală: a lui Meissonier, Corot, Latour, și a lui Ed. Manet. De atunci sunt două expozițiuni deosebite, fiecare păstrându-și aripa sa în „Grand Palais“; dar prima, cea mai autorizată și autoritară la început, și azi încă sub numele de „Société des Beaux arts“, a suferit pierderi mari în persoanele câtorva pictori celebri, iar aceia cari le-au luat locul sunt departe de a împlini golurile ireparabile, — azi cenzura e foarte slabă.

Vom intra dar, în incinta Salonului Artiștilor Francezi, printre cari se găsesc nume ca: Bonnat, Cormon, Ferrier, Collin, Mercié, Frémiet etc.

Iată-ne dar în prag, perdeaua se desface ca într'un teatru antic grec, și în pervazul porții se încadrează o lume întreagă de marmoră albă. Dela început primești impresia, că niciodată n'o să poți vedea tot, iar numerile de aproape 6000 din catalog, ajută mai mult îndoelii ce te cuprinde.

Totuși să intrăm... Aici un Silen ce-și poartă în barba încurcată plăcerea de a provoca râsul, mai departe câteva Nimfe ușoare și delicates formând un grup de basin, apoi pe rând, expresiunea durerii, visării, tinereții și forții; acolo un Pan aducând teama printre Driade ori șoptind din fluer o arie câmpenească, de o parte un Satyr ce și-a lărgit gura până la urechi de râs, și alături simbolul simfoniei senine. Un moment îți pare că trăiești înapoi cu 20 de secole, și rătăcești pe plaiurile înflorite ale Corintului, sau pe țarmurile mării albastre de Marmara... dar tocmai când gândul prinde mai mult a te încredința, simbolul aviațiunii se ridică malestos înainte cu aripele desfăcute, iar monumentele câtorva oficeri superiori, artiști și aviatori sacrificai în interesul științei, te chiamă la realitate.

Oh! sunt atâtea busturi aici!... Mi-ar fi peste putință să fac altfel de cât să spun că aceleași talente se accentuiază iar altele noi se remarcă.

În calitate de Român, mă interesează însă bustul regelui nostru, lucrat cu mult simțământ artistic și relevând întreagă mândria simpaticului monarh, ce par'că își întoarce privirea mulțumit spre gloria trecutului. Bustul e de Dubois.

Iar din poporul acesta de piatră, totuși atât de însuflețit, se disting sculpturile lui Mercié, Frémiet, Verlet, Pourquet, Hannaux etc... Dela medalioane și bibelouri, până la întregi monumente, ochiul gustă eleganța artei și forma creatoare a artistului. Natural,

asta nu însemnează, că nu s'ar fi strecurat lucrări și mai mediocre, contrastând cu atât mai mult cu operele celorlalți.

Mă tem; Stimați cetitori, că nu voi reuși să dau în expunerea mea, un strop cel puțin din farmecul ce animează lucrări cu calități așa de fine, și cu atât mai mult mă tem de simpatica banalitate, de care vă vorbii mai sus.

Să urcăm acum scările, aruncând o ultimă privire îndărăt spre formele albe, și să pătrundem în sanctuarul picturii. Aranjate cu mult gust, tablourile sunt distribuite după mărime și valoare în peste 30 de saloane. Minifaturi, portrete, peisagii, formează un tot, de desăvârșită armonie. Visurile fiecăruia dintre noi, din copilărie gonind sburdalnici după un flutur, ori ascultând la gura căminului poveștile bunicii, cum și mai târziu când idealurile ne apar tot mai ispititoare după o perdea de fum de țigară, ori în ochii albaștri ai iubitei și apoi în amurgul vieții când trăim numai din amintiri și regrete, toate visurile acestea le veți găsi aci colorate și pline de viață. E frumos când vine primăvara, aleele de castani înfloresc, un stol de paseri călătorește apare nelămurit în zări, iar un cârd de copii se învârtesc în horă pe iarba fragedă. Așa e „Vârtejul (Le tourbillon) de Tessier. Fiecare dintre noi am admirat, în inserările târzii, cum se ridică luna după codrul de cărbune, argintând nețărâmurit și scâldându-și fața în ape. Sentimentul melancoliei dulci, care se desprinde din poeziile lui Eminescu îl găsești așa de bine redat în „Răsărit de lună“, de Didier-Pouquet. Peisagiul unui lac, ce se întinde ca un luminiiș, în mijlocul pădurii, dimineața când se risipesc cei din urmă aburi, e încadrat de Biva cu multă măestrie în „Voal de aburi pe lacul dela Ville-neuve“. Apoi un interior oriental, lucrat cu multă minuțiozitate și îmbrăcat în covoare moi și mătăsuri, scoate în relief nudul unei albe cadâne, dansând dansul celor 7 văluri, și e mult colorit exotic în pânza lui Clariu: „Dansatoarea din harem“. Se disting prin fineța coloritului, poezia concepției și regularitatea liniilor: „Veneția, zi de furtună“ de d-na Adam; „Muzica, drama și comedia“, un admirabil panou decorativ de Calbet; nu mai vorbesc de decorația plafonului micului Palat, de Cormon; „Nocturna“ lui Faucher; „Tolstoi în drum spre nețărâmurit“ de Stika; „Amor, isvor fericit de viață“, pauza lui Geronis; „Noaptea“, un tablou mult admirat pentru sentimentul iubirii ce simbolizează o tânără pereche, și atât de trăit de Zingg, „Reîntorcerea corăbiilor de pescari“, unde Pieters a reușit a pune mult din farmecul romanelor lui Loti, din cari parecă s'a înspirat ș. a....

Portretele în mare parte bune, îmi dau prilejul de a nu uita pe acele luminat de un înalt simțământ artistic, ca al profesorului Ferrier „D-na și D-ra Alvèra“, apoi „D-na Lyon de Cousino“ de Laszlo (ungur), portretul lui „Harpigny“ de Ionuș, „Regele Angliei“ de Scott etc.

Încheiu seria citatelor, cu toate că pagini întregi mi-ar trebui numai spre enumerare, și trec mai departe spre

a aminti pe Români cari ne reprezintă primăvara aceasta în Salon.

Trebuie să spun dinainte că censura e foarte aspră pentru străini, natural selecționarea, ca consecință, devine un frumos imbold, acelora ce vor să fie primiți a expune alături de nume autoritare.

În pictură nu avem decât pe singurul pictor E. Stoenescu, elev distins al lui Laurens și Ferrier. El ne dă trei tablouri, două în ulei, și un pastel. E de o frumusețe plastică, pânza „Alaiu de țigani în drum“, căci e atâta poezie în poporul acesta totdeauna pribeag, și ispitit de zările albastre!... Și cu atât mai de valoare e tabloul lui Stoenescu, cu cât el chiamă de departe, de pe țărmul plin de larmă al Senei, icoane din țara noastră îndepărtată, redându-le întreaga lor viață și duioșie. Căci e mișcător să ceștești numele unuia din ai tăi, să-l vezi admirat de public și cinstit de juriul societății. Dar nu e mai puțin mișcătoare scena visătorilor țigani, ce trec pretutindeni ca o adiere, ca un crâmpel de cântec, însoțiți de un nor de praf sub cele din urmă raze rubinii ale amurgului...

Cel de-al doilea tablou, este „un colț de piață“, învăluit de soarele nostru cald, al lunii lui Iulie. Legumele sunt așa de bine, încât dați-mi voie să mărturisesc, că m'am văzut alături cumpărând!? Al treilea este un frumos pastel din istoria Franței, „Intrarea Ioanei D'Arc în Orleans“.

În sculptură, merită o deosebită atențiune lucrarea lui Iordănescu, „Studiu de expresiune“ — bust bronz și „Caii prințului Ghica“ de Cristescu. Prima se remarcă prin expresivitatea neliniștei sufletești, zugrăvită cu multă artă în obrazul brăzdat de trăsături adânci, iar cea de-a doua prin eleganța formelor.

Și acum înainte de a încheia, impresiunile culese în marele Kaleidoscop feeric al artei, Stimați cetitori, nu vă cer altceva decât, după ce voi dispărea ca actor după cortină, în întunerecul din care am eșit pe o clipă, să nu uitați că dacă Parisul strălucește, totuși și la noi o creangă de salcâm înflorit își leagănă parfumul, un colț de cer albastru ne ocrotește, și o pădure întreagă verde și șoptitoare, face decorul unei arte mult mai adevărate și mai senine... poate.

Paris, Maiu 1911.

Const. Urdarianu.

28

Expoziția din Roma. Expoziția jubilară din Roma, aranjată în amintirea celor 50 de ani dela unirea Italiei, a aflat un viu răsunset și o puternică manifestațiune la Români din Regat. Mulțumită d-lui Titu Maiorescu, actual ministru de externe, d-lui C. Nanu, comisar general al secției române, și devotamentului, priceperii și energiei directorului muzeului etnografic din București d-l Tzigara-Samurcaș, România are pavilionul său propriu, foarte elogios apreciat de ziarele italiene. E zidit în aripa stângă a castelului Sant Angelo, în adevărat stil țărănesc de cătră arhitectul d-l Giulio Magni, care, trăind mult timp în România, a pătruns deplin spiritul artei românești. Clădirea e simplă, de o eleganță impunătoare, pe poarta arcuită având inscripția: „Casa Rumena“.

Casa românească constă din o prispă împodobită cu flori și plante și din două camere, cea de a doua având de asemeni o prispă laterală. Înăuntru se află adunat cu multă grijă tot ce e mai caracteristic pentru istoria, artele și industria artistică românească. În camera primă, ai cărei pereți sunt împodobiiți cu tablouri de Grigorescu, se află mobile și costume naționale din toate ținuturile românești; țesăturile și desenele au mare asemănare cu ale Italianilor, cum relevă cu mult interes criticii de artă italieni. În camera a doua sunt de remarcă îndeosebi monumentele religioase asupra cărora arta italiană a avut mare influință.

În sirul manifestațiilor de simpatie pentru poporul italian, de cea mai mare și mai covârșitoare importanță este manifestația Ligei culturale. Vrednicul ei secretar, profundul și neobositul istoric român Nicolae Iorga scrie în limba italiană istoria poporului românesc (*Breve Storia dei Rumeni, con speciale considerazione delle relazioni coll' Italia*) a poporului „care-și caută în dureroase lupte dreptul său întreg”. Istoria este scrisă cu o uimitoare și neîntrecută înțelegere a trecutului nostru, a relațiilor odinioară atât de strânse între țările românești și Italia; este cel mai înălțător și cel mai vrednic prinos de laudă națiunii surori.

În lipsa unei speciale manifestări a noastre ca Români Ardeleni ar fi îmbucurător dacă s'ar arăta cât mai mult interes expozițiunii și vetrei de origine a ginții latine.

✽

Notițe. A apărut Nrul 2 din „Biblioteca Meseriașilor Români”, cuprinzând *Pribeții*, comedie din vieța meseriașilor în două acte de I. Nestroy, localizată de Sebastian Stanca. În prefață d-l Oct. C. Tăslăuanu arată în câteva cuvinte rolul meseriașilor în literatură și face o scurtă biografie a lui Nestroy. Această Bibliotecă e publicată de „Reuniunea sodalilor români din Sibiu”. Prețul e 50 bani.

* Erată. În Nr. 10, pag. 226 în loc de İulei „lulelei”; în loc de Iortopanale „Iostopanale”; în loc de rajbia „răzbea”; la pag. 228 în loc de o stell „o știă”; în loc de spartă „spoită”; în loc de blândă „bleandă”.

.....

Poșta redacției.

— *Manuscrisele nu se înapoiază.* —

I. G. O. Fără îndoială aveți scăpărări de talent. Versul curge destul de ușor, dar, păcat, nu și destul de clar. Vă rugăm să ne mai trimiteți din încercările d-voastră.

M. Publicăm pe cea mai interesantă:

Primăvara.

Copilă cu ochi de cicoare, —
Pe-afară-i cald și-atăta soare...
Iubirea din cer se coboară
În chip de fecioară.

Fecioara e soră cu tine
Și-o văd ca pe-un inger cum vine,
Din harfe de aur să spună
Cântarea-i străbună.

Și când începe, lin sfioasă
Cântarea cea mai frumoasă...
Natura 'ntreagă iar iubește
Și întinereste.

Deodată cu natura se pare că iubește și întinereste
și inimioara d-voastră... Vă dorim mai mult noroc
în dragoste ca 'n poezie.

.....

Bibliografie.

I. Ursu, *Conștiința națională*, broș. 16 pag. București, 1911. Prețul: 50 bani.

At. Gherman, *Sfaturi prietenești pentru țăranul român*, broș. 8°. 206 pag. Edit. „Societății pentru cultura și lit. pop. român”. Cernăuți, 1910. Prețul: cor. 1.20.

I. Raducanu, *La mutualité Roumaine*, broș. 12 pag. București, 1911. Prețul: 30 bani.

Francisco Ferrer, *Vieța și opera lui*. 126 pag. Editura ziarului „Uniunea”. București, 1910. Prețul: 40 bani.

M. Strajan, *Istoria vieții lui Arthur Schopenhauer*. 86 pag. Craiova, 1910. Prețul: lei 1.50.

I. Slavici, *Sbuciumări politice la Români în Ungaria*. 116 pag. București, 1911. Prețul: 1 leu.

E. Lovinescu, *Critica și istoria literară*. Extras. din Conv. lit. 22 pag. București, 1910. Prețul: 50 bani.

P. Garboviceanu, Sp. C. Haret și Ion Kallinderu, *Cuvinte rostite la inaugurarea Colec. istorico-artistice*. București, 1911.

Iosif Popu, *Conceptul juridic de națiune-naționalitate în Ungaria*. Budapesta, 1910. Prețul: 2 cor.

Aug. Szilágyi, *Logodna dela Sfânt Ion*, dramă populară în 4 acte. Edit. autorului. Făgăraș, 1910. Prețul: cor. 1.20.

A. C. Calotescu-Neicu, *Câteva povestiri de Maupassant* (traducere). Bibl. Rev. „Vieța agricolă”. București, 1911. Prețul: 50 bani.

Sofocle, *Oedip la Colona*, trad. de M. Iorgulescu. Edit. „Neamul Românesc”. Vălenii-de-munte, 1911. Prețul: 50 de bani.

Pompiliu Păltănea, *Satirele lui Horațiu*. Edit. „Soc. studenților în litere”. București, 1911.

Eugeniu Revent, *A treia scrisoare către un necunoscut* (satiră). Prețul: 20 bani.

Emanuel Socor, *Plagiatul A. C. Cuza*. Edit. Rev. „Facla”. București, 1911. Prețul: 1 leu.

Raportul comitetului soc. pentru cultura și literatura română din Bucovina. Cernăuți, 1911.

Anuarul Băncilor române 1911. Anul XII. Prețul: 4 cor.

Carol F. Pfau, *Tânărul editor*, trad. de Radu P. Barcianu. Nr. 3. „Bibl. meseriașilor români”. Sibiu 1911. Preț. 60 bani.